

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skildringer

af

Biskop Dr. theol.

Rasmus Møllers

private Liv,

et Mindeskrist for Slægtninge og Venner.

Netto-Overskudet tilfalder det nylig oprettede Børneasyl
i Mariebo.

Nykjøbing paa Falster.

I Kommission hos M. Chr. Mackeprang.

B. Laubs Enkes Bogtrykkeri.

1871.

Søstrene

Hanne Bredsdorff og Cathrine Bredsdorff!

Kan nærværende lille Skildring tjene til at vække Liv i det hendsende Minde om den i sin Tid saahøitfortjente og elskelige Biskop Dr. theol. Rasmus Møller, vil Hensigten være opnaaet med dette Arbeide; det tilegnes de ovennævnte Datterbørn af Biskoppen, som længe have ønsket af faae et Billede frem af den dyrebare lærde Morfader, saaledes som han gif og stod i Hjemmet. En hjertelig Anmodning derom henvendte de til Undertegnede, som i en Række af Aar var i hans Huus og var stadig om ham til det Sidste. Det er 29 Aar siden han døde.

Efter lang Tøven og megen Overveielse vovedes Forsøget — selv gammel — at fortælle simpelthen det

Gammelfjendte og tildeels Dplevede i Biskoppens Omgang og Livsforhold, uden at kunne støttes af Paa-rørende af ham. Ingen af hans egne Børn leve, og den yngre Slægt har kun en dunkel Erindring om Bedstefaderen fra Barndomstiden.

Det lille Bærf er nu, efter flere Aars Forløb, sluttet, saaledes som det kan gives fra en ulærd Kvinde's Haand. Veiledet og opmuntret af Hr. Conferentsraad Sibbern og Hr. Dr. C. Kalkar, som Begge have gennemlæst Manuskriptet, fremkommer det i Trykken, tilskyndet af disse Mænd, som personlig have kjendt Biskop N. Møller.

Om nu denne Skildring af den lærde Olding fra Buggen til Graven vil blive vel modtagen af dem, som kun kjende Manden gennem hans store literaire Virken, er jo tvivlsomt. Det gamle Barnligtfromme og Genfoldige, som boede i hans Sjæl og fremgik i Ord og Væsen i det daglige Liv, kan være meget langt fra det Ideal, man i Tanken kan have dannet sig af ham; for Saadanne maae de Bidrag til Skildringen, som meddeles fra flere af Stiftets ældre

Præster og fra nylig afdøde Biskop Bindebøll, gjøre Fyldest; nogle Udtog af Breve fra Rektor Worm i Horsens til Dr. N. Møller i Rjøbeløv vil man lægge Mærke til, ligesom det for Mange kan være af stor Interessø til Slutning at see en fuldstændig Fortegnelse over N. Møllers Skrifter, givet som Bidrag af Hr. Dr. C. Kalkar.

Blandt dem, der endnu leve og have kjendt og omgaaedes Biskop Møller og mindes ham med varmt Hjerte, staae de ældre af hans Sognebørn i Rjøbeløv og Bindeby maastee øverst, ligesom han til sidste Stund elskede disse Menigheder, tog imod de Besøgende derfra som mod egne Børn og lod sig give Underretning gjennem Breve om Tilstanden der. At denne lille Bog med den samlede Indhold, og med Hilsen fra gamle Venner og disse Venner vil blive modtaget med Kjærlighed og stor forventes.

P. Ross.

I Landsbyen Stoustrup ved Frederiks blev Rasmus Møller født 29de September 1763.

Faderen, Niels Møller, en agtet og opløst Bonde, ægtede som Enkemand Cathrine Bang af Præsteflægt, en stille, flittig og gudfrygtig Qvinde. En Søn var der af første Ægteskab, og Cathrine blev Moder til 4 Børn, en Datter og tre Sønner. Rasmus Møller var den Yngste, et fintbygget og ængsteligt Barn i Modsætning til de ældre Brødre og meget forskjellig fra disse i det Hele, som han hellere sysolede med sine Bøger, end tog Deel med dem i Leg og i Arbeide paa Marken og i Laden. En Kjærlingeunge vilde han dog ei gaae for at være. Han mærkede, man ansaae ham derfor; thi hvad var Bogen i Krogen ved Siden af Moder i Sammenligning med at kunne hibe et Kornneg op paa Læsset, ride i Gallop paa en usadlet Hest og slaae Knald med en Svøbe? Og naar han nu, høiet over Bogen, hørte om Brødrenes Bedrifter og mærkede, at de i saa Henseende vare som Drengene skulde være, opmandede han sig, puttede den kjære Bog i Bordstussen og løb bagefter dem ud omkring: han attraaede at være en

rigtig Dreng og med Brødrene at kunne vise sig kjæk. Men disse skjottede ikke om at have ham med, løb fra ham og lode ham gaae grædende hjem til sin Moder.

I hendes Selskab vilde han jo dog og altid helst være, og den lærvillige, klarsiede lille Søn med sin Attraa til gudelig Læsning var hende sandsynlig til megen Trøst og Oplivelse. Hun bar paa et sygeligt Regeme og levede stille inden Døre.

Han sad da paa en Skammel ved hendes Side, medens hun spandt, og læste af Bibelen for hende. Og hun talte med ham om Indholdet paa en Maade, der fængslede og fyldte Barnehjertet og slukkede Savn og Attraa af anden Natur.

I Aftenhvilestunden, naar Alle vare samlede, før Lys blev tændt, lærte Moderen sine Børn og øvrige Huusfæller at synge smukke Sange, ofte Psalmer. Da rykkede stilfærdigt de ældre Brødre sammen om lille Rasmus, som her havde sin Styrke, han kunde Alt udenad. Om Høitidsaftener læste den i sit Fag driftige Huusfader selv høit af det nye Testamente med Andagt til Opbyggelse for dem Alle.

Det var med en rørende Glæde, at Biskop Møller som Olding omtalte sit tarvelige Hjem og Forældrene, hvis Minde bejærede ham. Han havde jo dem at takke for den i hans tidlige Barndom rodfæstede Erbødighed og Kjærlighed til Gud og Menneſker. De havde henviist ham til Lyset paa hans Bei og Lygten for hans Fod, der bevarede ham for Bildfarelse.

Sin første Underviisning fik Rasmus Møller jaaledes i Hjemmet; hans vogne Stedbroder, Hans

lærte ham at skrive Bogstaver. Hans var en flink Fyr, et lyst Hoved. Egnens Ræge tog ham i Tjeneste som Haandskriver, og da han kort efter reiste til Christiania for at praktisere der, fulgte S. Møller ham og forlod dermed Fædrenehjemmet for stedse. Lille Rasmus gif nu en kort Tid i Skole med sine to Heelbrødre hos en gammel invalid Underofficer, kom dog tidlig i Latinskolen i Frederiks, hvorfra han gif som udmærket Student til Universitetet i Hovedstaden i sit 18de Aar.

Forældrene vare ubemidlede og efterlode ved deres Død, som indtraf i dette Tidrum, kun saare Lidet. Dog blev den ene af Rasmus Møllers Brødre, Peter Møller, Eier af Fædrenegaarden i Stoustrup; den anden, Jacob Møller, tog dansk juridisk Examen og kom som Fuldmægtig paa et Amtskontor, navnlig hos daværende Amtmand Kammerherre Beng, i hvem han vandt en Belynder.

Den unge Student havde saaledes kun sparsom Familieunderstøttelse, og, i de første Aaringer ved Universitetet, Møie med at komme igjennem uagtet hans store Nøisomhed. Lidt Proviant indløb af og til fra hans Hjemstavn; da var der en travl Glæde baade over ham og hans Kammerater. De gjorde ham og ærligt Gjengjæld, naar hans Pung og hans Smørtotting vare tomme. De havde i det Hele særegen Omsorg for deres flittige, fordringsløse Ven, saa ubehjælpelig og uskiftet til at føre huuslig Defekonomi som han var.

Det skal dog nogle Gange have hændet sig, at

Kammeraterne bleve utaalmodige og opfordrede ham til at sætte Plinius paa Hylde, baade den ældre og den yngre, og Titus Livius med, samt den hele Række af Oldtidens Storbærksmænd, som han til en ekstra Nydelse slugte og som slugte ham igjen, og selv ove Storbærk ved, som en honnet Epikuræer, at tænke paa det nærværende Dieblif med bets Krav til Livets Bedligholdelse. Man viste ham de vendte Lommer. Da forstod han Meningen, slog Dinene op og teede sig urolig og raadvild, men ubetinget villig til at efterkomme Pligt og Skyldighed, om han blot vidste — — —; men han „vidste, min Gud“, ingen Udvei.

Engang, i en saadan hjælpeløs Baande, bragte Postbudet ham et Brev. Uventet faldt det ned som fra Himlen. Det kom ogsaa fra Bjergene — derfra kommer jo det Bedste. Dog var det ikke fra det hellige Land. Fra gamle Norge kom Budskabet, fra Halvbroderen i Christiania, hvorhen han jo for en Række Aar siden drog med sin Belynder Lægen. Broder Hans*) havde brugt Tiden godt, havde med Held studeret sin Principals Videnskab, stadig fremhjulpen af denne som af en Fader. Og nu i gode Aar, skjøndt med en talrig Familie, saae han sig

*) Lægen Hans Møller, Physicus, var i sin Tid en hædermand. Hans Navn har endnu Klang i Christiania, hvor hans ædle Efterlæggt lever. En Søn, som traadte i Faderens Spor i flere Retninger, understøttede i en senere Periode tvende Sønner af Raasmus Møller, da deres Tid kom paa Regentfen.

istand til at yde den kjære unge Broder Rasmus en flækkelig Hjælp til hans Ophold ved Universitetet.

Nu lysnede det om den flittige Student. Nu gif han let om Hjertet løs paa sine videnskabelige Interesser. Der var en sand Jubel over ham: Vennerne saae det af det klare Dye (dette stille blaa Dyb, hvorover et dæmret Skjær af Morgenlyset hvilede — saaledes saae vi det endnu i hans Alderdom, naar han var veltilmode). Ved sin Flid og Grundighed og sit hele ædle Forhold vandt Rasmus Møller Paa-fjænnelse baade af Collegaer og Professore og tildeeltet efterhaanden alle de Udmærkelser, som kun tilstaaes de dygtigste blandt de unge Studerende, og Alle undte ham disse Fortrin.

Det faldt i hans Lod, Livet igjennem, ved sin naturlige Bæstedenhed i Forening med sand Fortjeneste, at undgaae eller dog at dæmpe Misundelsens Braad hos de mindre Begunstigede og at have Venner, som oprigtigt glædede sig over det Held, som fulgte ham, medens de selv stode i Skyggen.

En smuk ung Mand kan Rasmus Møller vel næppe have været. Spinkel af Bygning, under Midelshøide, gif han, som Følge af et svagt Helbred, noget foroversøiet. Han holdt af at more sig i godt Lag, men hans Optræden i større Kredse var ængstelig og uden Holdning, indtil han fik en Samtale igang. De almindeligste Ting interesserede ham. Hvor hans Kundskab kom tilkort, spurgte og lyttede han til Talen.

I Familien findes et Portrait af ham fra Stu-

denterdagene, tegnet med Rødfridt, hvor han ret er iført den Tids Mode, friseret og puddret, med Bufler ved Øret og Pibst i Nakken, Kjøle med Rabatter og store Knapper, Skjodevest og baldyret brusende Kalvekryds og Manschetter m. M. Saaadan „udsframmereret“, som han sagde, „for ei at vække Anstød“, maatte han finde sig i at være, naar han med andre unge Menneſker tog Deel i Selskabslivet. — Man troer og at kunne see det paa Billedet, at han ei følte sig vel tilpas i denne Gam, saa søgt og afftivet og lige modsat Tilbøieligheden til det Jævne og Naturlige.

1791 — 28 Aar gammel — søgte han Præstekald og blev samme Aar befordret til Uldum og Langskov (senere til Jellinge). Han havde allerede forud disputeret for Magistergraden — han tog og Doktorgraden i Theologi flere Aar efter — og giftede sig nu med sin Forlovede — „velagtede Jomfru Bodil Marie Thaulow af Kjøbenhavn“ —, en ubemidlet, men meget fortræffelig Pige. Hun skal have været smuk og, i Modsætning til sin Ven, ført sig med en Anstand, der gav hendes Beundrere det Indfald imellem sig at kalde hende „Hertuginde“. Livsglad og skjæmtesfuld skabte hun et muntert og lykkeligt fælles Hjem, saalænge hun var ved Helbred. Hun blev Moder til Rasmus Møllers 6 Børn, til: 1) Digtteren Professor philosophiæ Poul Martin Møller, som skal have lignet hende meget, 2) Hans Ulrik Møller, Dr. theol., Stiftsprovst, 3) Cathrine, gift med Præst Isak Side-

nius, 4) Petrine, gift med Professor, Rector Jacob Bredsdorff, 5) Nielsine, gift med Kjøbmand; Stænderdeputeret Knud Sidenius, og 6) Rasmine, gift med Præst Thomas Bredsdorff.

Fra Tellinge i Jylland blev Rasmus Møller ved dette Aarhundredes Begyndelse befordret til det større Sogne kald Kjøbeløv og Vindeby paa Lolland (indsat den 30te Mai 1802). Han havde allerede dengang, foruden at godtgjøre en utrættelig, samvittighedsfuld Virken i sit Kald som Præst, tillige erhvervet sig et Navn i Literaturen som Videnskabsmand. Ved Ankomsten til Kjøbeløv medbragte han større paabegyndte Bærker, som han her under bedre Formuesomstændigheder fortsatte og heldig fuldendte. (See Fortegnelsen over hans litteraire Bærker.)

Saaledes henrandt nu et lykkeligt Tidrum, maafløe det lykkeligste i hans huuslige Liv. Han saa en elsket virksom og munter Kone og en Flok sunde og begavede Børn omkring sig i den store gamle Præstegaard med dens Blomster og Frugthaver og det rigelige daglige Brød; istand til, hvad der hidindtil ikke havde kunnet være Tale om, at afbetale en paadrægen Gjæld og forsøge sit Bibliothek uden Savn. Kjøbeløv Præstegaard var et gjæstfrit Huus, og en saa gemytlig Aand oplivede det Hele og indtog den Fremmede, saa at Tarveligheden i Meublement, i Klædedragt, i Beværtning, i Get og Alt vandt en Anseelse, eftersom Synet løftedes for Noget af høiere Værd.

I sit Væsen var Dr. M. den Samme ligeover-

for den Høitstaaende og den fattige Dagleier. Men i al sin naturlige Jævnhed indgjød han ubetinget Høiagtelse og Respect og var i Sognet tillige en hjertelig afholdt Sjælesørger. Han følte sin Lykke med Taknemlighed, medens han i Aanden „byggede Huus paa Klippen“, — var aarvaagen, medens Alt syntes at gaae efter Ønske:

„Jeg veed, Herre! at Menneskets Bei staaer ikke til ham, ja, det staaer ikke til ham, som vandrer, at han kan befæste sin Gang.“ (Jeremias, 10 C.)

Fra Ungdommen af fortrolig med Tanken om Døden, paabegyndte han aldrig et større literairt Arbejde uden under den Forudsætning, at Andre efter ham vel vilde komme til at fuldende det. Med hans naturlige Arbeidsiver blev følgelig ethvert givet Dieblif ham værdifuldt. Dog, medens han gav sig i Guds Haand under Arbeidet, saae han baade god Fremgang og Fuldendelsen af flere større Værker, om hvilke han sagde, naar han saae dem ligge færdige for sig: at det var langt Mere, end han havde turdet haabe.

Hans muntre Kone nærede ingen Frygt, men pleiede ham med Omhed og pænsede, at han ei blev unødvendig besværet med det daglige Livs Anliggender. Selv havde han bestandig iagttaget megen Forsigtighed med Hensyn paa sit svage Legeme og var i høi Grad maadeholden med, hvad han nød, der og bar gode Følger.

Ja, Herren var ham god og Lykken fulgte ham.
„Men hvad er vel al den Lykke og Glæde, der

forkyndes i Verden, i hvilken Sorgen ikke høres med, Andet end lydende Malm og klingende Bjælde." (Søren Kierkegaard: Prædiken over Jobs Ord: Herren gav etc.)

Et Liv uden Hjemføgelse faldt ei i Rasmus Møllers Lod. Dog kan man nok sige, at han var lykkelig som kun faa Mennesker er det paa denne Livsvandring; thi han besad den Lykke, som timelige Vilkaar ikke kan forstyrre. Den fremgik under Modgang i den barnlige Lydighed, hvormed han bødte sig for sin himmelske Faders Villie og bar sit Kors uden at knurre eller klage, ja, lovede dertil Herren, som Job.

Den første Sorg, som mødte ham, var sandsynligviis den tungeste af alle Sorger for ham. Den kom og anderledes, end man kunde formode. Han selv gif jo, i sine egne Tanker, som paa Gravens Bred, støttende sig til sin karske, livsglade Hustru, og dog var det hende, som blev bortkaldt fra ham, ikke pludselig, men efter et langvarigt Sygeleie.

En Smaating, som hun ikke videre gav Agt paa, en Hævelse paa det ene Been, hvor et ubetydeligt Saar viste sig, men som var af ondartet Natur, blev, i Forening med et andet Uheld, Aarsagen til hendes Lidelser og Død. Hun gjorde et Feiltrin paa en høi Trappe, og i Faldet fik hun sit Hoved forslaaet, saa Lægehjælp maatte tilkaldes.

Nu kom mørke Dage over dette glade Hjem. Huusmoderen blev sengeliggende. Mand og Børn savnede det vante Tilsyn, og Meget saae hun forødt og forsømt, af hvad hun med Flid havde tilveiebragt.

Det angreb hende og forsøgede de legemlige Lidelser. Hun blev sindsbvag og døde efter flere tunge Mars Forløb (1810, 13de October). Hendes Tilstand var saaledes, at den bedrøvede Mand selv maatte erkjende det for en Guds Velgjerning, at hun blev udløst.

Men nu var han ene og skulde selv styre for Huus og Børn; det havde han alt i længere Tid været nødt til. Han manglede Greb paa Tingen og praktisk Indsigt og forstod ei engang at pleie sig selv eller give Ordre i saa Henseende; han sølte det og sukede derover.

Bønnen var hans Tilflugt og Arbeidet hans Trøst og Udspredelse. Herren maatte komme hans rebelige Billie til Hjælp. Sønerne, Poul Martin og Hans Ulrik, vare ved den Tid godt igang i Ryksjøbing Latin-skole, hvor Professor Bloch da var Rektor. Men de hjemmeværende mindre Pigebørn havde havt forskellige Lærere, som ei udførte dette Hverv tilfredsstillende, og med Huusførelsen gik det kummerligt i Konens Sygdom og fremdeles.

Tiderne vare, som Følge efter Krigen, byrdefulde for Landet i det Hele, og Møllers Formuesomstændigheder tillige mislige ved flere Uheld. Det var en sand Trængsels Tid for ham.

Han arbejdede imidlertid flittigt for Videnskaben, var ligesaa ivrig i sine Embedspligters Udførelse og modtog da og de hjerteligste Beviser paa Deeltagelse fra Sognets Beboere. For disse var han i sin Herres Gjerning usfortrøden, en sand Støtte. Men øde og tomt var og blev det om ham i Hjemmet, og den timelige Velsfærd knugede ham.

Hvo, der kjendte ham, vil kunne tænke sig ham staaende ved Vinduet i sit Studerekammer med de magre Hænder lagte den ene over den anden paa Armen, uroligt seende hen over Blomsterhaven, hvor Alt var falmet og visnet i Efteraarets Kulde, og fæste Blikket paa den hvide Muur ligeoverfor — Ringmuren mellem Haven og Kirkegaarden. Ved den styhøie Aft bag Muren var det Bedste, Gud havde givet ham, lagt i Graven. Fugle kunde flokkes og qviddre i Træets Grene, og Solen glimtviis bryde gennem mørke Skyer og spille paa de smaa Ruder, hvor han stod — han ændsede det ikke; men ringede Klokken i det Samme fra Taarnet, da hævede han sit Hoved, da klarede hans Afsyn ved Tanken paa Kirken og han følte, at han gennem Sorg og Prøvelser vilde vinde Styrke til sin Gjerning; ved Guds Hjælp og ved hans Aand, fuldeligere end forhen, kunne tale Trostens og Sandhedens Ord i Kirken og i Husene til de Mange, som tyede til Sjælesørgeren i deres Nød og Uro: „De, som døe i Herren, skulle leve“. — Og med Paulus sagde han: „Der saaes et sandseligt Legeme, der opstaaer et aandeligt Legeme.“ „Herren være lovet!“

Tiden gik fuldt optaget af Dagens Gjerning. Han meente nu saaledes at kunne henleve og selv opdrage sine Børn. Sønerne gjorde ham stor Glæde og bare Vidne om at have havt en fortrinlig dygtig Lærer i deres egen Fader. Nu sysselsatte han og sine Pigebørn, saavidt han kunde; nogle Timer daglig læste han med dem. Den Ældste af disse var

nu henved 12 Aar gammel og maatte snart kunne blive en nyttig Hjælp for Huset og de yngre Søstre. Og dermed forekom det ham, at Alt var ordnet vel.

Heldigviis havde Møller trofaste Venner, som saae dybere i Tingen; og med kyndigere Blik paa hans Livsforhold gjorde de sig Umage for at gjøre ham det begribeligt, hvad der manglede hans Huus, ham selv og hans Børn, og advarede ham fornemmelig med Hensyn til de opvøgende Døtre, som, af Naturen velbegavede, hidindtil havde savnet tilstrækkelig Veiledning og kvindelig Anførsel, og som ikke havde Meget forud for Dagleierens Børn ved Gaarden, som vare deres Legekammerater.

Dette angreb og foruroligede ham, men tænke over Sagen maatte han, skjøndt den var lige imod hans egen Plan for Fremtiden. Han trøstede sig ved mulig at kunne træffe en eller anden tilsvarende Foranstaltning, der kunde fritage ham selv for i Hovedsagen at forandre sin Beslutning.

Men man lod ham ikke i Ro. Den ene indtrængende Forestilling efter den anden indløb mundtlig og i Breve, og i sin Angst for at forsømme, hvad han skyldte sine stakkels Pigebørn, lovede han at tænke paa at give dem — en Moder.

Man var villig nok til at vejlede ham — men han formaaede ikke at bestemme sig for et Valg. Han lod det blive ved at drøfte Sagen, og kom kun derved længere bort fra Udførelsen.

Som det jo var ham imod paany at skulle gifte sig, var Nødvendigheden af at føre en Kone til Huset

ham ei heller indlysende nok; efter hans Mening stod det dog ikke saa ilde til, som man antog. Selv fandt han sig nu i Savnet, fandt og nogenlunde den Ro til sin Gjerning, som var ham fornøden og snart det Vigtigste for Videnskabsmanden. Han frygtede en Forandring i sine huuslige Forhold, hvis Følger maaskee ei svarede til, hvad han attraaede, og optaget paa den Tid af magtpaaliggende Embedsforretninger, blev Sagen lagt tilside.

Det var i Sommeren 1812 — Dr. M. ventede i Ferien sine Sønner hjem. Da indløb fra hans Ven, Rektor Bloch, en Indbydelse til et Besøg, for tilligemed at kunne overvære den forestaaende Examen i Latinskolen, hvor Møllers Sønner vare blandt de dygtigste Disciple. Han kunde da selv tage dem hjem med.

Under dette Besøg magede Rektor Bloch det saaledes, at Møller kom til at stifte et Bekjendtskab, der blev af stor Betydning for ham.

Enken efter Pastor Winther af Fensmark i Sjælland havde valgt sin Bopæl i Nykjøbing for Sønnens Skyld, som gik paa Latinskolen. Denne Søn (Christian Winther) var ligealdrende med Poul Martin og Hans Ulrik Møller og var Brødrenes særdeles gode Ven og Kammerat.

Det var efter endt Dagværk paa Skolen, at Bloch og Møller sad i Hvilen ved en Pibe (Møllers særlige Passion), da kom det for den kjære Enkemand staaende Thema paa Bane. Bloch spurgte ham nemlig, om han dog ikke snart vilde opsøge sig en Hustru.

Da fortalte Møller ham, hvorledes man i saa Henseende havde bombarderet ham. Til Exempel havde han fra sin gamle Embedsbroder Provst S. i S. modtaget en skjønne Fortegnelse over en Deel ærede Damer, hvilke alle — efter Provstens Mening — vare „capable“ at skabe ham et Himmerig paa Jorden; han skulde kun forsøge. Dr. M. kunde ikke tale herom uden at skjære Ansigt. Han ønskede sig fritagen for at diskutere den Sag yderligere.

Men Bloch blev fast ved, hvad han tilsigtede, og uden videre gav han en saa skjøn og livsfuld Skildring af den nævnte Enke, at Møller maatte studse og lytte:

Madame Hanne Wint her, født Borchsenius, var en meget dannet, oplyst og ædelttænkende Kvinde med et klart og sundt Blik paa Livet. Som Præstefone i Fensmark havde hun unge Pigeboørn af Stand i Huset, hvis Forældre eller Bærger kjendte og skattede hendes sjældne Gaver til at undervise og opdrage*). Med sand Moderømhed forenede hun en rolig Fasthed og Alvor, som indgød Respekt; men den for hende eiendommelige Maade, hvorpaa hun tilkjendegav sin Glæde og Tilfredshed med sine Elever — ja, med hvem, der var i Huset og afhængig af hende, naar man udførte det Foreliggende vel — var saa fornøielig, saa opmuntrende, at man derved

*) Blandt de unge Piger, der kaldte hende Moder, og som opdroges af hende og udgik af hendes Huus som elskelige unge Qvinder, kan nævnes Frøkenene K o e s; den ene blev gift med Professor Brøndsted, den anden med Assessor Aagaard til Iselingen ved Bordingborg.

ansporedes til af Hjertenslyst at gjøre sit Yderste for at see hende glad og dermed selv ligesom hæves op i en lys og varm Aands Bæsen.

Bloch's Skildring af Hanne Winther som Kone og Moder bar Sandhedens Præg, og var som påsæt ind i Mandens uklare Forestillinger om, hvorledes Den vel maatte være, som skulde kunne udfylde Pladsen i hans Hjem. Ved at tænke paa Tomheden der og hvad han mulig kunde opnaae, følte han paany fuldelig sit store Savn, efter at Sorgen var dulmet og Løvet faldet over dyrebare Minder.

„Nu“, gjentog Bloch, da Møller sad hensunken i dybe Tanker, „hvad mener Du, Møller?“

„Hm, hm! — jeg skal ikke nægte“, var Svaret, „ja, jeg maa tilstaae Dig, at jeg meget gjerne vilde gjøre denne Kones Bekjendtskab. Kun indseer jeg ikke, paa hvad Maade det bedst vil kunne skee, uden at vække Opmærksomhed.“

„Ja, det skal ingen Vanskeligheder have“, sagde Bloch, „Drengene ere jo alt gode Kammerater, dine to og hendes. Du maa besøge hende i hendes Hjem. Du kunde jo, for Exempel, give Dig til Grinde at spørge hende, om hun mulig vilde tage dine Søner i Kost. Det er da rimeligt, at Du ønsker dem i et mere dannet Huus, end hvor de ere, og saaledes har Du passende Anledning at hilse paa Madame Winther, som i Forbigaaende sagt er en fin Kone.“

Ved den sidste Tilføjning betragtede Møller uvilkaarligt sin gamle graa Frakke, pudset op af en Landsbysfræder; men Bloch trøstede ham med, at det

ei vilde komme Hanne Winther an paa Habiten, hun var meget fordomsfri.

Møller rømmede sig som sædvanlig, lagde Biben og glattede paa sin afflidte Hat, tog sin Stof og gif.

Men da han kom til Entens Dør, da varede det en god Stund, førend han fik banket høit nok paa.

Et Dieblif efter stod han Ansigt til Ansigt med en meget lille, meget firkligt klædt Dame med smukke, flege Ansigtstræk og noget vist Tilbageholdent, Fornemt i sit Væsen. Efterat have sagt ham, at hun var den, han nævnte, betragtede hun ham fast, idet hun ønskede at høre hans Grinde og hans Navn, fikker paa i ham at see en simpel Lægmand; men da hun — underrettet — gjentog: „Doctor Rasmus Møller!“ var det med en umiskjendelig Forundring og Glæde. Hun førte ham nu til Sæde ved sin Side og fortalte ham, at hun, efterat have gjort sig bekjendt med hans udfomne Værker, hvoraf hun eiede de fleste, ofte havde ønsket sig Leilighed til at gjøre hans personlige Bekjendtskab. Og saaledes kom strax en livlig og hjertelig Samtale igang, der tog saa lang Tid, at Rektor Bloch's alt længe havde ventet ved Bordet, da Møller endelig kom tilsyne, oplivet og forfrisket til Hjerte og Aand.

Da hvidskede Bloch: „Fik Du hende saa til at tage imod dine Søner?“

„Hm, hm! jeg glemte det „skam“; jeg kom slet ikke til at tale med hende derom“, pustede han ud.

Og nu lo Bloch, ret indvendig glad.

Ikke længe efter kom Forbindelsen istand. Men

forinden var der Meget for Hanne Winther at overveie og vel betænke. Hun levede, efter sin Skjæbnes Bilskaar, saare lykkelig og uafhængig med sin eneste elskede Søn, og attraaede ingen saadan Forandring i Forhold og Omstændigheder. Her vilde store Forpligtelser komme til at paahvile hende, især som Stedmoder til 6 Børn, medens dog Tanken om at kunne dele Livet med en Mand som Møller og blidgjøre ham det, havde meget Tillokkende for Enken, hvis Søn da tillige vilde faae en Fader, som anderledes fuldelig, end hun — ene — formaaede det, kunde erstatte ham den savnede. Til Gjengjæld fik hun fire Døttre daglig at tage vare paa, forsømte som hun vidste dem at være. I hendes Hjerte rørte Bilslien sig at komme disse Moderløse til Hjælp, og i Bevidsthed om Evne i den Retning haabede hun, det vilde lykkes hende at opdrage dem. Børnenes Fader, den berømte Videnskabsmand, det elskelige Guds Menneffe som han var, vilde støtte hendes Virken. Til ham kunde hun see op, hun kunde selv lære af ham og komme videre i de lyse Riger, som hendes Vængsel stod til.

Saa fulgte hun Kaldet. Paa det Rene med sig selv og sin Beslutning, drog hun som Huusmoder glad ind i Rjøbeløv Præstegaard. De bleve ægteviiede den 30te August 1812.

Doctor Møller var da henimod 50 Aar og hans Kone en halv Snees Aar yngre. Hun blev i en lang Række Aar sin Mand's uundværlige Selskab og Børnenes kjære lille Mo'er.

I den uindfrænkede Tillid, hun mødte, havde hun nogenlunde frie Hænder at lede og omdanne det hele Huusvæsen efter sit Hoved og faae Skik paa det Altsammen; ei at tale om Børnene, der Tid efter anden udvikledes til hendes Glæde; Jordbunden var god, hun gjorde Sit for Udbyttet, og Herren lagde sin Betsignelse til, medens den inderligste Kjærlighed sad tilhuse og mødtes i alle Hjerter.

Da var det paany luunt og fyldigt og godt om den kjære Dr. Møller, naar han i Hviletimerne sad ved sin Hannes Side eller gik med hende ud omkring, helst ned i den nylig anlagte „Grønhave“, hvor en heel Lund af unge Træer med en Hæselgang var i Fremvæxt, og hvor Vandet i den opmuddrede Park krusede sig reent og klart, med Blegen lagt rundt om, Lærred og Dreiel, hvortil Garnet var spundet hjemme. Da rømmede han sig og slog saa smaat ud med Stokken, medens det oien synlig fornøiede ham at høre tale om disse Ting. Haveanlægget var uden Prunk, men dog med Smag og Sands baade for det Nyttige og det Skjønne. Saa gik de op over den store Gaardsplads, hvor Smaafreaturerne travlede omkring og flokkedes udenfor Kjøkkendøren.

„Hvilket Mylder!“

„Ja, der ere smukke Fugle iblandt, Fa'er.“

„Men den store, brusende Gasje der; den hører nok ikke os til?“

„Jo, det er en Kalkun af vort eget Tillæg, ingen Gasje! Husker Du de deilig spættede Ugg fra Lille Kjøbeløvgaard?“

„Var det ikke fra Niels Juul i Vindeby?“

„Nei, lille Fa'er! derfra have vi de toppede Wnder. See der, hvor de snaddre af Truget med „Knurre“. Nu finder stakkels „Knurre“ sig smukt i Lænten. Ei, Du store Kjælebase, ja Du er nøisom, Du er ogsaa født paa Nøisomhed; Hans Guldborg har Wre af Dig. Klap Du ham ogsaa lidt, Fa'er! Han seer saa bønlig op til Dig; han kysser din Haand — saa!“

„Du har et særdeles Held, min Hanne! med alle de levende Foræringer, vore Venner bringe Dig. Før din Tid var her knap en Kylling i Gaarden. — Skulle vi denne Bei?“

„Ja, Du maa dog see vor lille nye Mælkestue.“

Fra denne gik man gennem Folkenes Stue til Kjøkkenet, stort og lyst, med Vinduer til begge Sider.

Her var kommet en Velstand af Kobber- og Messingkar, som blinkede fra Bægge og Hylber. Det saae Doctoren nu ikke, og saa blev det forbigaaet. Han stod og slog med sin Stok paa Jernstangen tværs over Skorstenen, som bar Grydekrogene, og fortalte engang at have seet en med Band fyldt Dreballie, hvori laae en Flæsteskinke, at hænge i disse Kroge over en blussende Ild. Man havde sagt ham, at Koffepigen berusede sig — nu kom Sandheden ham for Dagen, og da hans Formaninger Intet frugtede, maatte han stille sig af med hende. Den, han fik istedet, havde for Skik at bringe ham kostelige Retter paa Bordet, hvilket han dog eftertryffeligt maatte frabede sig; det var hende som en Livssag at overraske med sine Frembringelser. Hun tog da den Udvei at

traktere Tjenestefolkene, og høstede i Borgestuen den Beundring, det gjaldt hende om. Men dette og mere Andet kom først bagefter til hans Kundskab, saa han maatte tilstaae, sagde han, at han — efter hans første Kones Sygdom og Død, hvor Alt var givet i Tjenestefolks Hænder — havde været — „godt opstjærtet“ (saaledes brugte han at udtrykke sig). Nu vidste han Huset under Opsigt igjen — nu forstod han og først ret, i hvilken Grad det havde trængt dertil.

Hans første Kone gif maaskee mere selv med. Denne derimod besad Evnen at bringe Folk i Aande og Virksomhed og havde et iagttagende Overblik, saa Intet blev forsømt. Hun vidste, hvad hun vilde, men raadførte sig med sin Mand om ethvert Foretagende; gjerne i Aftenhvilestunden, naar de sadde hver i sit Hjørne af den store gammeldags Sopha i Dagligstuen, bleve de huuslige Anliggender drøftede.

Denne Stue, som og de andre Bærelser, havde ved Hanne Møllers hidførte smukke Meubler vundet betydeligt i Hygge. Dog gjorde Tarveligheden, som det lod til hun yndede eller bibeholdt efter Doctorsens Ønske, sig gjældende i Forening med megen Propperhed og Smag.

Det smukkeste og meest imponerende Syn i Huset var unægtelig hun selv med sine Døtre ved Siden, som vogede hende over Hovedet. Disse godmodige, venlige Børn vandt hendes Kjærlighed fra første Øieblik af, som de da og snart kom til at elske hende af ganske Hjerter. De vare helst, hvor hun var, og stre-

des om Pladsen ved hendes Side, den Yngste med Armen om hendes Liv. Rasmine var Kjælebarnet.

Lige udenfor den store Havesals Fløidøre stode tvende urgamle mægtige Kastanietræer, hvis Grene ragede høit op over Taget og spredte en liflig Skygge vidt udover Havebænken derunder. Her flyttede man gjerne ud de stille Sommerdage med Bøger og Arbeidskurve, og „lille Mo'er“ sad da fuldt optaget og beskæftiget med Pigebornene ved Haandarbeide, Læsning og Samtaler, hvorigjennem den sjælelige Uddannelse som Hovedformaal bølgede frugtbargjørende som Strømmen over Enge.

Denne Have, i Række med Hovedbygningen, var, med Undtagelse af et Parti Frugttræer ned mod en Park, anlagt med Blomsterbede og Buskads om en stor Græsplaine. Langs Bæggen, hvor Morgensolen stod paa, vare Aprikostræer i Espalier, bøiede til Siden for Vinduerne ind til Sovestue og Studerestue, og høie Rosenbuske stode hos, og allevegne Roser. Det var en yndig begrændset og fredsjæl Plet i Ly af Kirken med Ringmuren til Skjæl. Den hvide Muur var imidlertid dækket og overvojet af blomstrende Syrener. Selv Biismanden inde bag Ruden maatte til Afvegling lukke Bogen for at prise Gud i Naturen, naar han saae ud af sit Vindue, og da endnu med en fuldere Glæde, saae ofte han hørte Børnernes Stemmer og saae det opvakte Liv i deres Blikke og Bæsen sammen med hende, som Gud havde givet dem og ham til Erstatning. Han følte sig jo selv forfrisket og vederqvæget i hendes Selskab og var lykkelig:

„Herre, ja! for en liden Stund besøgte Du din Tjener, men med stor Forbarmelse har Du igjen antaget ham.“ (Esaias.)

„Al god og al fuldkommen Gave kommer herovenfra, fra Lysenes Fader.“ (Jacobs B.)

Saa henrandt Tiden. Saa bleve Sønerne Studenter, en efter anden. Alle Tre bragte de Liv og fornøielig Afvegling til Hjemmet, baade ved deres Breve fra Hovedstaden og ved deres Besøg, som da var en Høitid ikke ene i Præstegaarden, men for hele Egnen. Hver for sig vare disse herlige Søner en Betsignelse for Faderen, og Moderhertet strømmede over, naar Christian Winther bragte hende sine Forsøg i Digtekunsten. Poul Martins Digte kunde hun meget godt lide, men: „han naaer ikke Christian“, sagde hun som til sig selv. Det var nu Modereens Følelse.

Søstrene fandt det yndigt og nydeligt, Alt hvad de elskede Brødre forelagde dem, som det da ogsaa var, og hastede til Instrumentet for at sætte Musik til, hvad der kunde synges. De vare alle begavede med smukke Stemmer, Rasmine fortrinlig; hendes Musik og Sang henrev Tilhørerne; blandt disse var den musikalske Thomas Bredsdorff.

Det var en liflig Tid for Ungdommen i det elskede Hjem, og den lille Dæmper, som Fader eller Moder stundom med mild Alvor lagde paa Lystigheden, forhøiede maaskee netop Nydelsen.

Der var ofte en stor Forsamling i Ferien; thi Sønerne bragte deres Venner hjem med. Bekjendt-

flabet ledede efterhaanden til lykkelige Familieforbindinger. I Aaret 1820 begyndte Rækken af Bryllupper i Rjøbeløv Præstegaard.

Den ældste Datter, Trine, drog med sin Mand, Isak Sidenius, til Øster Ulølev Præstegaard (8de Septbr. 1820).

Derefter forberedte man til den yngste Datter Rasmine's Bryllup med Th. Bredsdorff, Præst i Ollerup i Fyen (22de Octbr. 1824).

Imidlertid bragte ogsaa Brødrene Poul Martin og Hans Ulrik hver sin Brud til Fædrenehjemmet, hvor disse bleve modtagne med aabne Arme.

Den Første reiste 1827 med sin Betty Berg til Christiania, hvor han var ansat som Professor i Philosophi ved Universitetet. Han havde efter sin Faders Ønske taget theologisk Attestats, og saaledes, i 1819—21, kunnet gjøre en Reise til China som Skibspræst. Fra Batavia hjemsendte han sit yndige Digt „Glæde over Danmark“. Dette, som hans efterladte Skrifter i det Hele, karakteriserer noksom den kjære, elskelige Poul Møller, som lever i velsignet Grindring.

Broderen Hans Ulrik, som havde taget Magistergraden, blev 1823 Capellan i Vindeby, dengang Aneæg til Hovedsognet Rjøbeløv, og byggede der blidelig med sin Louise Sidenius. Det var en stor Glæde for Faderen og en god Hjælp at have den Søn i sin Nærhed, med hvem han vel meest sympathiserede. Den grundlærde, livlige Ddning og den stille, dybsindige Søn vare gjensidig hinandens meest fyldestgjørende Selskab.

Den tredie Datters Bryllup fulgte snart efter, i Fryd og Gammen ligesom de forudgaaende, og Knud Sidenius førte sin væne Nielsine ind i et velhavende Hjem i Mariebo den 15de Septb. 1826.

Nu havde Doctor Møller da 5 af sine Børn godt forsørgede. En ugift Datter, den muntre, hjærlige Petrine, var endnu hjemme hos Forældrene og erstattede dem meget Savnet af de andre Kjære, som havde fyldt Luften med Skjæmt og med Sang; selv var hun særlig begavet i Lighed med Poul Martin. Gode Breve indløb fra Øster og Vester, fra alle de unge, lykkelige Familier. Og saa kom Budskab iblandt, som meldte om nye Verdensborgeres Ankomst.

Under Kastanietræerne legede alt i Solskin ved Sommertid flere Smaasfolk, som kom med Forældrene i Besøg til Hjemmet. Det var jo et frydefuldt Syn for de Ældre.

Et Par Aar forløb efter den sidstholdte Bryllupsfest, da aabnedes en blid Udsigt ogsaa for den hjemmeverende Datter ved hendes Forlovelse med J. Bredsdorff. Herover var megen Glæde. Det var Fru Møller en usigelig Beroligelse at see ogsaa denne Datter hjemført af en ædel Mand. Saaledes var hendes Hverv jo forsaavidt afsluttet paa det Dnskeligste.

Men nu hendes egen Søn! Ja, at see ham forenet med en yndig Qvinde, som Moderen forestillede sig den, der skulde kunne gjøre hendes Christian Livet lykkeligt, og vide ham paa sin Plads i geistlig Birk-

jomhed — dette hendes høieste jordiske Ønske, det tog hun med sig i Graven.

Hun vidste ham æret og anerkjendt som Digter og i andre Henseender begunstiget og haabede det Bedste for hans Fremtid. Dermed maatte den nu svage Moder trøste sig. Hendes Kræfter vare paa faa Aar tagne stærkt af.

I Præstegaarden var Liv og Travlhed for at Alt til Brudeudstyret og Brylluppet kunde blive ordnet saa smukt som muligt. Under alt dette var Fru Møller en stille Lidende. Hun havde en voldsom Hoste at kjæmpe med, som periodisk indfandt sig. Men naar en saadan haard Tour var overstaaet, vandt hendes kraftige Sjæl snart atter Herredømmet, og som om Intet havde været iveien, fortsatte hun den afbrudte Samtale eller beskjæftigede sig paa anden Maade.

I Sognet havde hun stor Anseelse for sin klare Indsigt og Forstand og for den Velvillie, hvormed hun kom Alle imøde og tilfredsstillede de Raadspørgende. Den Rige som den Fattige tyede gjerne til hende med deres Bekymringer. Flere iblandt havde for Skik at ære hende ved at kalde den fine lille Kone „Fr. Fruen“ — havde „Fr. Fruen“ udtalt en Mening, blev den om mulig efterfulgt.

I 18 Aar var hun sin Mand og Børnene en kjærlig Støtte. I mange forskjellige Tilfælde og forskellige Omstændigheder kom hendes Konduite godt tilpas. Hurtig gennemskuenne fandt hun Bei mellem Skjærene og klarede den for sine Ombærende. Ja, hun var den styrende Mand i de timelige Anlig-

gender, som hendes Mand var det i de høiere og aandelige; fra ham udgik det egentlig Forklarende, som staaer øverst allevegne. Men han gjorde ogsaa i Smaating sin Willie gjældende, hvor Fru Møller havde den vanskelige Opgave at mægle, ofte mellem Faderen og de vogne Børn; thi denne Gudsords-Fortolker havde ikke synderlig Sands for det nærværende Livs Fordringer og Interesser, saaledes som Tiden og Forholdene havde udviklet sig, forskjellig fra hans Ungdomstid og den bestedne Rødtørst, som var ham nok, ja, som var bleven ham til Natur fra tidligste Dage af, og som han forestrev Andre.

Doctoren kunde være streng, ja endogsaa skarp, naar han i Et eller Andet saae eller troede at see Forsængelighed, Lyst at være med, med Daarerne, og dermed forbundne Ødselhed, lige imod hans Princip: „Kun det Nødvendige“.

Det var langt fra, at Ungdommen i Dr. Møllers Huus satte Priis paa at være „moderne“ eller jagede efter Udspreddelser udenfor det kjære Hjem. Kun meget undtagelsesviis toge Døttrene Deel i offentlige Fornøielser, og det gjaldt gjerne kun om en Lysttour, nogle Comediebilletter eller deslige, som jo vel medførte en lille Udgift. Men opnaaede saa Fru Møller at berolige sin Mand og erhverve den forønskede Tilbedelse, saa — ja saa hed det: „Fader er i Grunden usigelig god, men — lille Mo'er er ogsaa mageløs!“ Ja, ingen af hans Døttre forstod at omgaaes ham saaledes som hun.

Den 9de Mai 1829 ringede Kirkeklokken til Bryllup

i Præstegaarden for sidste Gang i den Slægt, og Doctoren viede sin Datter til Professor Jacob Bredsdorff. Henved 50 Gjæster, Slægt og Venner, kredsede det festligt smykkede Bryllupsbord, og ligesaa mange Fattige bleve bespiste i det nærliggende Hospital og i Husene deromkring i Lighed med de foregaaende Fester.

Liv og Bevægethed gik Haand i Haand som Glæde over den lykkelige Forbindelse og Beemod ved Tanken om de eensomme Gamle i Hjemmet. Begge trængte jo nu mere end nogensinde til Omhu og Pleie. Fru Møller, som var den, det meest maatte gaae ud over, vilde dog Intet høre derom: hun vilde komme ud af det, og Fader skulde Intet mangle — og saa Farvel, uden Scener: Farvel paa et glædeligt Gjensyn! — I Guds Navn — Farvel!

Dg derpaa gik Doctoren ind til sit Arbeide i Studerekammeret; det havde faaet Hvile i de urolige Gildesdage. Men Fruen lagde sig træt i sin Sopha og underholdt sig saa smaat med de Faa, hun nu havde om sig i sit stille Alderdoms Hjem.

En Maaned efter reiste hun med sin Mand til Sorø for at besøge de Nygifte og tillige Bennerne paa Sjelingen *), hvor de paa Hentouren opholdt sig et Par Dage.

Her traf Christian Winther sammen med Forældrene. Han var forhindret fra at bivaane Brylluppet, men fulgte nu med til Sorø.

*) Afsesjor Nagaards Kone, født Koes, var, som tidligere omtalt, en Pleiedatter af Fru Hanne Møller.

Det var en meget fornøielig Reise for dem Alle; hun vare de Gamle bekvæmmede af den usædvanlige Hede. Det var først i Juni 1829. Fru Møller skriver derom i et Brev til den unge Pige, som nu var til Selvforsørg og Hjælp i Hjemmet. Af samme Brev fremgaaer hendes Omsorg og Interesse for huuslige Anliggender, som følgende lille Uddrag viser:

„Kjære ***! Det er en skrækkelig Hede, Du kan troe, at den plager meget os to svage Gamle. Man kan ikke leve uden at lufte op, og saa bliver man stedse mere forkjølet. — — — Paa Iselingen, hvor de have udmærket velimagende Smør, spurgte jeg Fru Aagaard, hvad Meierstuen gjorde for, at faae det saa rart og stivt i denne Hede. Hun svarede, at de kom Kjernen halvfuld af iiskoldt Vand tilligemed Fløden: deraf bliver det saa deiligt. Lad os gjøre det Samme, kjære ***! — — — Vil Du sørge for, at Raalen bliver hyppet, at der bliver plantet Selleri og Purrer, saaet paany Rabiser og Karse, og at Blomsterkvartererne blive holdte rene. Og hvis Karen Marie har Leilighed dertil, kunde hun gaae til Mad. Guldborg paa Glostrup og bede hende, eller hendes Søn Jens, om nogle smukke Blomsterfrøer, og da maa Du selv helst faae dem og sætte Stokke ved dem. Min Mand vil selv skrive. Levvel, gode ***! Hils dem Alle!

Din Veninde

H. Møller.“

Doctoren tilføier sin venlige Hilsen, beder sin Søn

i Vindeby anmodet om at prædike endnu 3die Søndag efter Trinitatis (nemlig i begge Kirker), og da bekendtgjøre, at Konfirmanderne kunde møde den 10de Juli ved sædvanlig Tid i Rjøbeløv Præstegaard, hvor han da vilde være hjemme.

De kom lykkelig og vel hjem, meget tilfredse med Udbyttet af deres Rejse i det Hele, men tillige ved derefter at komme til Hvile i tilvant Ro og Orden. Veiret var herligt, Haven smuk, med Roser i Flor, og „Blomsterfrøet“ spirede rundt om „Stoffene“. Allevegne reent og blæst som altid.

Fruen var saa mild og fornøiet. Hun listede saa smaat omkring, stod stille imellem en Stund og hentede efter Veiret med Haanden lagt paa Brystet og saae paa den hele Omgivelse, som om hun trykkede den til sit Hjerte.

Hvad der var smukt og godt, indtil den mindste Ting, frydede hendes Sind og oplivede hende. Hun elskede sit Hjem og sin Tilværelse med dens Livsopgave, som Loddet var faldet.

Det var og et høist lykkeligt Lod!

Saaledes som hun havde forstaaet at tage det, blev det lykkeligt. Hun nød ganske vist Tilfredshedens Ro paa sine sidste Dage. Men om hun havde vundet denne Ro ved at kæmpe sig igjennem, overvinde Besværligheder, som hendes Stilling ikke var fritaget for, og i det Hele neddykke egne Savn uden at trætes i sit Kald — hvem veed det? Hvem kjendte dette Hjertes Følelser eller forstod dets naturlige Trang?

En Jagttager sluttede sig til Noget deraf ved at

see, hvorledes Omsorgen for det Hele hvilede paa hende, hvor opmærksom hun vidste at imødekommie sine Kjæres ofte for dem selv uklare Ønsker og berede det vel og godt for dem.

Dette modtoges jo vel med Taknemmelighed, men gjengjældt blev hendes fine smukke Forekommenhed ikke.

Hun vilde have paastjønnet det usigeligt. Hun var saa godt vant i saa Henseende.

Hun havde fornummet Lyksaligheden af at være Gjenstand for den hjerteligste Hyldest i sit første Ægte-
skab. Pastor Winther forstod paa den elskværdigste Maade ved tusinde smaa Opmærksomheder at forhøie Livets Lykke for den, der var hans Livs Glæde.

Hvad den Sag angik, maatte der være et øde Rum i Hanne Møllers Hjerte, som hun selv kunde søge at udfylde; thi Doctor Møller med hans øvrige elskelige Egenskaber forstod sig ikke i mindste Maade paa slige Kjærlighedsbeviser, som det ~~urægtelig~~ i det Hele ikke var hans Sag at udforske det indre Livs Væsen hos sine Omværende. Selv Gjenstanden for Alles Agt-
paaagivenhed, maatte han gjøres opmærksom paa Andres Bedkommende og Sagen udvikles for ham, før end han kunde gribe den.

Men hans kjære Hanne, som i Saameget skjøn-
nede sin Lykke, var for fintfølende til at røbe sine Savn, som hun desuden helst undgik at foruro-
li e sin inderlig kjære Mand med, hvad der dog, efter hans Individualitet, ikke vilde kunne være kommet indenfor hans Omraade.

Fru Møller var i Besiddelse af megen Charakter-

styrke, havde Evner og Fortrin, som enhver Kvinde maatte ønske sig. Dette var hun sig mulig nok bevidst. Hun indgød Ærbødighed, men og Tillid, man hengav sig fuldt til hende og sølte sig styrket i hendes lærerige Dmgang. Hun kjælede ikke for sig selv; der kunde iblandt falde Ord som disse: „Man bærer bestandig sit lille Jeg frem for sig; det voxer slem, naar det soies. — — — Der er en Trøst i Savnet, en Glæde i dyrebare Grindringer, som er bedre endnu end Dieblikkets fulde Nydelse.“ — — —

Hvilen og Stilheden i Hjemmet efter Sorø-Reisen varede kun nogle Uger, indtil Høsten. Da kom „Børnene“ fra Ollerup i Besøg med et Par Smaasolk og blev en Maanedstid; ligeledes kom flere Slægtninge, fra Mariebo og Øster Ulsløv, Christian Winther henimod Efteraaret; Magister Hans Ulrik Møller kom, foruden hver Søndag med hele sin Familie, ogsaa om Torsdagen, som var Pakkepostdag, for at hjælpe sin Fader dermed.

Næppe var Huset ordnet efter de Vortreiste, før en frist Bognfuld Gjæster rullede gennem Porten op for Døren, hvor de to velsignede Gamle stode med aabne Arme at modtage de Ankomne.

Saaledes henfløi Dagene i denne gode Sommer. Doctoren havde som Stiftsprovst en Deel Forretningsreiser at gjøre og andet dermed følgende Arbeide, som tog meget af hans Tid bort fra de litteraire Syssler, hans kjæreste Beskjæftigelse, men maaskee netop styrkede hans legemlige Velbefindende.

Fruen havde det langt mindre godt. Hun frøb

fammen i Sophahjørnet og maatte pakkes ind, da Efteraarstormene toge paa. Der laae hun og saae de visne Blade af sin Sommerfryd flyge hvirvlende forbi Vinduerne. Is og Sne mødte betimelig og formede de nøgne Træers Grene med den hvide Vinterstads (Efteraaret 1829).

Det morede hende meget, naar de med Aarstiden følgende Huusholdningsarbejder gik rast fra Haanden. Hun kunde nu sjelden selv være Dienvidne, hun gav Ordre og sagde nøiagtig Befled, spurgte om og huffede den mindste Ting: om Humlen var spredt tyndt paa Loftet og Rugerne aabne i godt Veir, at den kunde tørres; om Urterne vare lagte i Rødsand med Toppen opad, tæt tilklappet, osv. osv.

„Det er koldt, kjære ***! Sørg for, at Fader saaer det tørre Bøgebrænde ind til sig. — — Og har Du husket at støbe Faders Lys tykkere end dem, vi bruge? — — Han maa have dem drøie, at han ei skal pudse hvert Dieblif; han glemmer det og sidder i Tusmørke.“

„Du maa rigtig nu herefter gaae i mit Sted om Fader, pudse Lys for ham og lægge godt i hans Kaffelovn. Naar Du tier, forstyrres han ikke.“

Hun blev i høi Grad oprømt ved Læsningen af Sønnens Digte, og den blege Kind blussede, naar hun deklamerede et eller andet Sted, som ret tiltalte hende. Saaledes netop Slutningen i første og sidste Vers af hans Studentervise — hvad man dog almindeligviis havde Lidt at indvende imod —: hun fandt det var et glad begejstret Udbrud, i Følelsen af

at være trængt igjennem Kundskab til Lys, naar han jubler:

„Herrer vi ere i Aanderne's Rige,
Vi er den Stamme, som evigt skal staae!“

Det var ikke Hovmod, en Bebudelse var det snarere, lige for Alle, som holde sig til, hvad der staaer skrevet:

„Udflukker ikke Aanden!“

Man begyndte Julen i Kjøbeløv Præstegaard Lillejuleaften'sdag. Den 23de December var det Fru Møllers Fødselsdag. Den sidste, hun oplevede, hengik i Stilhed. Enkelte kjære Naboer kom og hilste hende og saae med inderlig Bedrøvelse, hvor svag hun var, ei engang istand til at underholde sig med dem et Dieblif uden stor Anstrængelse. Hosten var saa slem og Afmagten tagen til i Forhold. Da sagde hun en Dag: „Du ***, Du skal blive hos Fader, naar jeg gaaer bort!“

Efterat Julehøitiden var affluttet, forlod hun ei mere Leiet. Fru Møller døde den 12te Februar 1830, 60 Aar gammel.

Saa meget som hun i Tanken var beskæftiget med sine fraværende Kjære og navnlig Sønnen Winther, saa yttrede hun dog ikke Længsel efter at see Nogen af de Fraværende hos sig i sin sidste Sygdom. Hun følte sig for svag til at tale med dem, men deres Breve holdt hun af at læse; de vare hende alle dyrebare, dog Sønnens vel især. Han og Moderen forstode saa godt hinanden.

„Deri gjenkjender jeg ham“, sagde hun oprømt,

da hun havde læst hans Julebrev og nu aabnede en lille Pakke med nogle Smaafager, som han bad hende fornøie sig med at uddele til sine Omværende; „han ligner sin Fader.“

Nyt af Aaret, aandrige Skrifter og Digte, læste hun med fuld Interesse eller lod sig forelæse og var i det Hele opmærksom Jagttager af, hvad der udviklede sig i Tidens Løb. Videnskab, Kunst og Poesi vilde skabe Fædrelandet en lys Fremtid, det var hun vis paa, og hun glædede sig over de skønne Udsigter for den Verden, hun stod færdig at forlade.

Indsvøbt i Shawler, laa hun som sagt helst i Dagligstuen paa Sophaen og paaklædt, saalænge hun kunde. Da var det endnu rart at sidde og tale med hende, saa langt fra sygeligt Føleri, som hun var, dog med Tanke paa Døden.

Saaledes en Aften i Mørkningen. Binduerne vare heelt tilfrosne, skøndt Ilden blussede i den gammelbogs Dvn. Hendes smaa Fødder frøs bestandigt; men naar man holdt dem fast omsluttede med Hænderne, følte hun dem gjennevvarmede paa en behagelig Maade. Og Samtalen gik livligt i Mørket. Da trængte pludselig et Lysstjær af Maanen gennem en lille optoet Plet paa Ruden og faldt hen over hendes magre Hænder, som laae forslagte. En Gysen foer gennem den fine Skikkelse. „Hu!“ udbrod hun og traf Shawlet tættere om sig, „det vil blive koldt at ligge oppe i Storstuen paa Bordet med et Lagen over — hvad mener Du? — Lad os nu faae Lys!“

Lige Dagen før hun døde kom et roligt Velbesin-

dende over hende, efterat hun i den sidste Tid havde lidt meget paa flere Maader og ikke fundet Hvile. Hosten var ophørt og Mavesmerterne dulmede. Hun sov lidt af og til.

Da yttrede hendes Mand det Haab, at Herren endnu vilde bevare hende Livet en Stund.

Men hun gjorde en benægtende Bevægelse med Haanden og hvidskede: „Jeg veed ei, hvad jeg skal sige derom, lille Fa'er! Saa skulde jeg vel paany gennemgaae den samme svære Strid! Nu er det Værste dog nok overstaaet.“

Derefter talte de længe jagte sammen. Af og til lød dog et indtrængende Trostens Ord høit nok til at høres af Andre, og, som om den Døende behøvede at styrkes i Troen paa Gjensynet og Livet efter Døden, sagde hendes Mand med Overbeviisningens Kraft:

„Vi kan og maae troe, den almægtige Gud har ved Christus stadfæstet vort Haab. De salige Aander skulle udgjøre eet Samfund i Himlen og paa Jorden.“

I de sidste Par Timer, hun aandede, havde Doctoren sine Konfirmander at læse med. Det var strengt Beir og meget besværligt for Børnene at vade i Sneen, som laae over Mark og Sti, for at naae Præstegaarden. Nu saae han vel, at Guds Time var nær for hende, men han meente dog ei at burde vise Børnene bort med uforrettet Sag. Saa læste han med dem.

Dørene stode halvt aabne fra Mellemstuen, hvor

Konfirmanderne sadde, til Dagligstuen og ligeledes derfra ind til Sovestuen, hvor hun laa.

Han gik da ofte derind og tilbage igjen at fortsætte Underviisningen, og holdt ved dermed i over to Timer, ligesom han pleiede.

Hun aandede endnu, men kjendte Ingen. Minu-terne vare talte.

Han stod bøiet med sit rystende Hoved over den døende Hustru.

Overgangen var uden Kamp. Et dybt Suf hø-
tes — det var det sidste!

„Jeg følger Dig snart, min Hanne!“ sagde den gamle Mand; hans Taarer dryppede ned over det af-
sjelede Legeme, medens han blev staaende i samme Stilling med Hænderne frem for sig og bad.

I Erkjendelsen af, hvad denne Sjæl havde været for ham og hans Børn i henved en Snees Aar, talte han med Taarer deilige Ord ved hendes Baare. Flere af de tilstedeværende Geistlige, navnlig Biskop Boi-
sen og Provst Daniel Smith, holdt ligeledes Ta-
ler for den store Forsamling af deeltagende Venner, som fulgte hans kjære Hanne til sit Hvilested ved Siden af hans Ungdoms Hustru.

Han havde elsket dem Begge.

I disse To havde Gud givet ham just hvad han behøvede, hver til sin Tid. Tabet føltes dog maaskee denne Gang i en mildere Grad, endstjøndt han nu stod mere ene blandt Fremmede i sit Hjem end nogen-
sinde. Men — i Aarenes Løb var Meget ud-
rettet og ordnet, som tidligere foruroligede ham; selv

var han nu en gammel Mand og vilde snart følge efter, som han troede.

Alle holdt af Fru Møller, Alle vilde bevidne Doctor Møller deres Deeltagelse. Folk gik flittig i Kirke og kom ind i Præstegaarden efter Tjenesten. De kom med Laarer og gik med Fryd, kan man sige, ved at see den kjære Dding saa from og hengiven i sin Sorg.

Saaledes og hans Børn, som vare meget bekymrede for den gamle, svage Fader. De kunde ikke forstaae, hvorledes han vilde komme ud af det uden hende. Men det gik over Alles Forventning godt. Herren var hans Tilflugt, hans Arbeidskraft usvækket, og Arbeidet var for ham den klart rullende Strøm, hvori alle Livets Sorger sænkedes. I den Vinter, 1830, var han fordybet i Oversættelsen af Apostlenes Breve, som udkom kort efter. Studerekammeret var hans kjæreste Opholdssted. Der blev og fremdeles fredet om hans No. Hans Lys blev pudset, hans Døn forsynet til sin Tid, og pleiet blev han efter Ønske og Forskrift som tidligere. Kun hendes kjære Selskab savnedes!

Han maatte savne det! Og dog mærkede man det ikke meget. Saa vaklende og bøiet som han gik, saa frisk og stærk var hans Sjæl. Tiden blev ham ikke lang, og under Modgang var han i Almindelighed mere end ellers saftmodig og mild og lettere at gjøre tilpas. Vel kunde han, som Andre, stundom være betaget af Mismod og Utilfredshed, men længe ad Gangen husede han ikke fortrædelige Tanker, som

jordist Sorg i det Hele ikke i Længden fandt Rum i hans Hjerte.

Derimod altid rede at sige med Psalmisten:

„Jeg vil synge for Herren, medens jeg lever, synge Psalmer for min Gud, medens jeg er til.“

I det daglige Liv var han i Reglen ikke vanskeligt at underholde. Modtagelig for Livets Prosa og allslags godmodig Skjæmt, kunde han snart bringes i en ret barnlig, lattermild Stemning, medens han hvilede sig i Dagligstuen sine visse Timer, røg sin Pipe og saae lidt i Aviserne. Og gif man med ham en Spadsjoretour, var der altid Nok at tale om. Bondebyen laa i Nærheden, Hospitalet og Skolen nærmest Præstegaarden. Han underholdt sig gjerne med Bønderne om deres private Bedrift, hellere dog om Sognets fælles Anliggender, om de Fattige, som laae ham meget paa Hjertet, om Skolen og Dplysningen, som var hans Diesteen. Lærerne kaldte han Venner, Brødre, Medarbejdere i Herrens Gjerning; hos ham sadde disse ikke nederst tilbords, han vinkede dem at tage Plads i sin Nærhed. Han sagde engang i et Præstekonvent (og han har ofte sagt Eignende, hvor det gjordes behov): „Lader os ei glemme, hvormeget Lærerne lette os Arbeidet i Menigheden. Dem er den majsommeligste Deel paalagt, som berede den naturlige Jordbund for Guds Ords Sæd; og bør derfor Lærerne dele Gren og Glæden med Dem, som prædiker, naar Frugten af fælles Bestræbelser viser sig kjendelig i en god Aands Væsen.“

Aaret 1831 blev et betydningsfuldt Aar for Doc-

tor Møller og begge hans Sønner; det bragte dem hver for sig i nye og bedre Stillinger, hvilket N. Møller for eget Bedkommende mindst havde drømt om. I Vinterens Løb var han imod Sædvane plaget af Feber og maatte ligge tilfjængs en Maanedstid. Det var lige Aaret efter hans kjære Hannes Død, og nu troede han sikkert at skulle følge hende. Han overstod imidlertid Sygdommen under sin omhyggelige Læges Tilsyn (Dr. med. C. Møller i Nakskov, en Søn af hans Broder, Byfogden i Mariebo).

Hans elskede Børn i Vindeby, Magister Hans Ulrik med sin Louise, kom og trolig over til Kjøbeløv for at opmuntre den kjære Fader, som var lidt utaalmodig over at skulle (efter Lægens Forfkrift) blive liggende, naar han følte sig hjertefrisk. Med Foraaret kom Helbred og Kræfter: han var som fornyget.

I April Maaned blev hans Søn Poul Martin kaldet fra Christiania til Professor i Philosophi ved Kjøbenhavns Universitet.

Det var en særdeles kjærkommen Tidende for Faderen. Selv gif han med Tanken paa at resignere. Uagtet han befandt sig saa vel som nogensinde, kunde han ikke glemme at have været syg og sengeliggende og troede nu ei mere at turde stole paa sit Helbred. Sagen var, at hans kjære Studier ofte maatte afbrydes for pligtsskyldigt Arbeide udenfor den egentlige geistlige Virksomhed, og det besværede ham mere og mere, som hans inderligste Ønske var at anvende den Tid, Herren endnu vilde forunde ham, til populære Bearbejdelser af den hellige Skrift, hvortil han følte

et høiere Kald. Nu var han ogsaa paa den Tid mere end sædvanlig optaget, da han som Stiftsprovst under Biskoppens Sygdom maatte overtage dennes Forretninger.

Biskop Boisen døde den 10de Mai 1831. Dette Budskab gif ham til Hjerte; han elskede Boisen som Ven og Kaldsbroder og ærede ham som dygtig Mand i sin Gjerning. Boisen var saa livsfro og kraftfuld ved Siden af den lille spinkle Doctor Møller, der med sit sittrende Hoved og bøiede Legeme syntes at være Graven nærmest. Nu vilde han og trække sig tilbage og give Plads for yngre Kræfter. „Han burde gjøre det“, sagde han i de Dage, han gif og forberedte sig til at tale et Afskedsord ved sin Vens Baare. Det var en lys og smuk Maidag, da N. Møller i Selskab med sin Søn Magisteren og Chordegn Petersen tog til Begravelse i Besterborg. Da han mod Aften kom tilbage, var han meget angrebet. Han havde havt en lang Samtale med Enken, den elselige Mann a Boisen, født Mannestad. Han talte kun om hende, om den Afdøde og om deres mange Børn, hvoraf Ingen endnu vare i selvstændige Stillinger. Men Noget af en anden Natur maatte have bragt hans Sind ud af den høie, blide Ro, som altid viste sig hos ham under Herrens Tilfiskelser. Paa Spørgsmaal derom svarede han noget skarpt: „Ja, hvad synes De? Man er saa ubetænksom at foreslaae mig — Hm! — mig, som er omtrent i lige Alder med vor afdøde Biskop, en reen Kryster ved Siden af ham, at jeg skulde blive — Hm! — hans Eftermand.

Præsterne, en efter anden, kom til mig med dette deres Paafund. De vare nærved at ville gjøre mig det til Pligt. Man maa dog tage i Betænkning, at jeg mangler Helbred og er over 68 Aar gammel, skulde jeg mene." Dermed troede han at kunne lægge den Sag fra sig.

Lidt ind i Sommeren gjenfaae Dr. Møller sin Søn Poul Martin, som for første Gang, siden han som gift Mand drog til Norge, besøgte Faderen i Barndomshjemmet, i den fjære gamle Præstegaard i Kjøbeløv, tilligemed sin Betty og deres to smaa norske Gutter, Christian, 2 à 3 Aar, og Frits, 1½. Han var glad af Hjertet over at træffe sin Fader saa frisk og vel tilpas. Glæden var stor paa begge Sider og for alle Paarørende ved at gjense den dyrebare Poul efter fire Aars Forløb saa lykkelig som Familiefader.

I Hjemmets stille Hygge sadde nu Fader og Søn sammen, ret til Sjælen avægede i hinandens Selvskab. I Haven gif de gjerne hen paa Eftermiddagen, meest i den udenfor Huset, ved Kirken. Det var deiligt at see dem ved Siden af hinanden; den kraftfulde, smukke Poul Møller, ligesaa aandrig som lærd og vidtbereist. Aldrig var han lykkeligere, end da han gif der i Hjemmet og bødiede sig mod den lille uanseelige Mand, hans Fader, hvis Verden var Studerekammeret, og til hvis Ord Sønnen lyttede med sand Vrefrygt. Selv udtalte han sig fyndigt og djærvt som sædvanligt, dog med den ham egne bly Høflighed, især overfor Faderen. Poul Møller var kommet sin Fader

nærmere i religiøse Anskuelse end tidligere til stor Glæde for den Gamle; han betragtede af og til Sønnen med et halvt studsende Bifalds-smil. De vare godt fornøiede i hinandens Selskab, de To, og fuldt optagne, — dog! — var Fru Betty i Haven at se sine Smaa, da var det morsomt at lægge Mærke til, hvorledes hendes Mand, under sin alvorfulde Diskussion med Faderen, dog havde Øie og Øre for dem henne under Kastanietræerne og i Forbigaaende kastede Ord og Blikke til den Kant, som bleve opfangede og gjengjældte paa en saa eiendommelig Maade, at han maatte rømme sig forstrækkelig for at undertrykke en sjælelad Latter.

Naar saa den gamle Fader tog Hvile i Skyggen og røg sin Pibe, medens han underholdt sig med den kjære Svigerdatter, og Poul Møller med Armen om sin Kones Liv spøjte med de Smaa, som laae i Græsset og legede — da var denne Gruppe et deilig Udtryk af Familielivets Lykke. I Sjæls- og Legems-Skønhed maalte Poul og Betty sig med hinanden, og fra den indre Harmoni fremgik en klangfuld, blød No over Begges Væsen og Forhold, som holdt Stand i hvad end Dagene bragte, og meddeelte sig velgjørende til deres Omgivelse.

Under dette Sommerbesøg indfandt sig en Deel Upasseligheder. Poul Møller fik ondt i Halsen med Hæshed og Smertes i Brystet, og Betty Møller havde Hovedpine at kæmpe med. Men resolveret satte hun sin Mand Igler og puslede behændigt og vakkert om ham; han var og en interessant Patient; ganske hen-

givent under hendes Omsorg, spillede Lune og Humor ham stadig paa Læberne; men af hans Naahyn læste man, hvad han kort forud havde skrevet til sin Ven Professor Sibbern: „Jeg har aldrig kjendt et mere agtværdigt og elskværdigt Fruentimmer end min egen Kone.“ Børnene led for Tænder og havde Krampeanfald. Naar Tegnene viste sig, puttede Moderen dem uforsøvet i en Spand med varmt Vand, som gjorde god Virkning.

Suart vare de og Alle igjen fuldkommen friske, og Tiden henrandt saare fornøielig.

Det var første og sidste Gang, at Dr. Møller saae disse to velsignede Mennesker med deres Børn samlede hos sig i deres Livs Lykke og Kraft. Kun saa Aar efter kom tunge Dage med Sygdom og med Sorg; men fortiden var deres Livs Himmel saa lys og lovende, som man vel kunde ønske. Glade ved nu at have deres Hjem i Danmark, toge de Afsted for den Sommer med den elskede Fader og med Broderens i Bindeby, men med den gamle Præstegaard for sidste Gang. — I den paafølgende Maaned blev Doctor R. Møller udnævnt til Biskop, og dermed ophørte det minderige Kjøbelov at være et Hjem for denne Slægt.

Der havde været Meget at stride mod for R. Møller, førend han gav efter for det almindelige Ønske. Hans Børn, som saa inderlig gjerne vilde

see deres Fader paa denne hædrende Post, vovede dog ikke at overtale ham. Men iblandt de Breve, der indløb i den Anledning, modtog han fra tvende ham hengivne Venner særdeles Opfordring til ikke at give Slip paa den Veilighed, der tilbødes ham, til Ro og Uafhængighed, hvorved han vilde vinde forønsket Tid til sine videnskabelige Syssler. Det var Profesør Jens Møller og den da nylig til Biskop i Sjælland kaldede Profesør P. G. Müller, som forstode at stille Sagen i det rette Lys for ham. — Medens Spørgsmaalet endnu ventileredes i Familiekredsen, kom en Dag uventet hans ældre Broder, den meget agtede gamle Bysfoged Jacob Møller i Mariebo, kjørende op for Døren i Selstab med sin Fru — Familiens venererede „Tante“. Disse to Gamle havde gjort Reisen alene for, som Fruen sagde, at hjælpe lille Svoger ud over alle hans smaa Betæneligheder. Og da det syntes at lykkes dem, yttrede Fruen sin Glæde over at faae den kjære „Svoger Bisp“ til Mariebo, hvorpaa Doctor Møller svarede:

„Ja, men Du Søster, i Lighed med alle Præstefruerne, J ville tage Livet af mig med Eders „Traktementer“.“

„Na! veed Du vel, min Bro'er!“ sagde Bysfogden, „her kan Du rart faae Veilighed at tjene Præsterne og os Andre ved ligefrem at afvise den kostbare Beværtning.“

„Snak!“ sagde Fruen; „der maa gjøres Vre af en saadan Gjæst; men lille Svoger er ikke forpligtet til at nyde Mere deraf, end Du selv vil.“

Herved maatte han lee. „Det kunde lade sig høre“, sagde han. — Han var igrunden, efterhaanden som han vænnede sig til at tænke over Sagen, veltilmode og tog det som en Tilskikkelse. Kun frygtede han for Visitatsreiserne, men til selve Visitationen glædede han sig. Han var ikke uden Haab om, at Sønnen, Magister H. U. Møller, Capellan i Annexfognet Vindeby, maaskee kunde blive hans Eftermand. I begge Sogne ønskede man det af fuldt Hjerte, og dette bidrog til at lette ham Afstedden fra hans Menigheder.

I henved 30 Aar havde han levet her som Den, der vandrer for Guds Aasyn, holdende Lyset i Christo vor Herre frem for sig, og ved sin Vandel viist Menigheden, at Troen virker gode Gjerninger og et reent Levnet*). „Midkjær i Udførelsen af sit Kald, havde han endnu aldrig opsat Gudstjenesten i Kirken for en almindelig Hindrings Skyld, og skjøndt en vedholdende Hoste med Aarene plagede ham meget, undlod han ikke, end ei i den strænge Vinterkulde, at holde de af ham selv saa yndede Fasteprædikener og Catechisationer. Han førte hveranden Søndag, i hvordan Veiret var, paa aaben Bogn til Vindeby at prædike, medens hans Son tog til Rjøbeløv Kirke. Svag og træt af Hosten mødte han ofte, men kom oprømt og som legemlig forfrisket hjem fra sin Prædikergjerning.“ — — —

„Med Hensyn til Nadverens Nydelse, da bad han

*) Det Følgende af et Brev fra Chordegn Petersen i Rjøbeløv, hvem Biskoppen holdt meget af, og jatte Priis paa som Lærer

Lærerne være opmærksom paa, om Noget undlod i længere Tid at søge Herrens Bord. Og kom det til hans Kundskab, at En eller Anden forargede ved usædeligt Forhold, da lod han Personen kalde til sig i Genrum i Studerekammeret, lod ham skrifte og formanede ham til Omvendelse. I Regelen bare disse Revselser gode Frugter." Folk havde stor Respect for Skriftetalerne i Doctorens Studerekammer.

Confirmandernes Forberedelse laae ham meget paa Hjertet. Børnene maatte komme til ham 3 Gange ugentlig, fra 10 til 12 om Formiddagen. Dog, Klokken blev henimod 1, førend han sluttede Underviisningen. Han kunde ikke blive træt af at oplyse de Unge og lægge dem Guds Ord paa Hjertet. Hans Confirmander glemte ham og aldrig. Man sporer endnu Virkningen af hans Lærdomme hos ældre Folk i Sognet, som med dyb Rørelse og Urefrygt omtale den forevigede Sjælesørger. Men disse 30 Aar paa dette Sted tog jo og Kraften af hans Livstid.

Nu var han en svagelig Olding, og nu skulde han, lige modsat sin Plan, at resignere, tiltræde et nyt og større Kald som Biskop. Dog, han kunde endnu ved sin sjeldne Begavelse som Religionslærer og Videnskabsmand hævde sin Plads som Geistlighedens og Lærerstandens Overste. Men han var ikke Reformator. Naar forældede Bedtægter og gamle besynderlige Skikke og Forhold vakte Anstød hos Andre og han blev gjort opmærksom derpaa, kom han vel i Affect, løstede paa Skuldrene og sagde: „Det burde i Sandhed være anderledes." Men derved blev

det. Det Gamle havde han i det Hele en vis Sky for at omstøde, og han besad ikke stæbende Sands at ordne noget Nyt efter Tidens Krav.

Den 7de September 1831 blev N. Møller udnævnt til Biskop. Kort derefter reiste han til Hovedstaden for at blive ordineret, og kom efter 14 Dages Forløb meget vel tilbage, ledsaget paa Reisen af sin ældste og maastee kjæreste Datter, Trine Sidenius. I den stille Præstegaard blev det nu livligt. Lyksommelighed kom og gif. Alle vare rørte og bevægede, dog glade ved Tanken om, at han som Biskop endnu stod i Forbindelse med dem, og at de engang iblandt skulde see og høre ham i deres Kirker. Lærerne gif det dog nær til Hjertet, at de nu skulde savne det jævnlige Besøg af denne trofaste Tilsynsmand. Een Gang ugentlig kom han i Kjøbeløv Skole, gjerne om Formiddagen Kl. 10, som var Underviisningstimen i Religion, i de tvende andre Skoler hver 14de Dag paa samme Tid, og efter Lærernes egen Udtalelse „ikke som den myndige Foresatte, men som den blide, humane og veiledende Mand kom han, naar han saae, at disse arbejdede med Flid og Troskab, og han var dem stedse en faderlig Ven.“ De Fattige i Sognet vare sorgmodige; thi de mangfoldige Smaagaver i Korn og andre Fødemidler, som tildeeldes dem fra Præstegaarden, Lidt ad Gangen, var en stor Hjælp for dem. Dr. Møller var og de Fattiges Talsmand i Sognet. I det Hele bestod som sagt det skjønneste Forhold mellem ham og Menigheden; men det kunde aldrig faldet Noget af dem ind at ville bevise ham

dette ved at bringe ham Gaver i Sølv eller anden Stads. Det passede ikke her og vilde have sat ham, saa fordringsløs og uden al Forfængelighed som han var, i stor Forlegenhed. „Hvad skulde han med det!“

Anden Juledag, efterat have holdt sin Afleds-prædiken, samlede han sine Dmgangsvener til et Middagsbord i Præstegaarden og bestemte et betydeligt Quantum Korn til Uddeling blandt de Trængende og var ved Afleden fra det dyrebare Kjøbeløb fyldestgjort i al den Kjærlighed, som hilsende ham: Farvel!

Før hans Afreise til Mariebo gif han endnu engang til Herrens Bord i Vindeby Kirke hos sin Søn sammen med dem, han havde daglig om sig, nemlig den yngre Pige, som bestyrede hans Huus, og en ældre, trængende Slægting.

Indtil Alt var ordnet i hans leiede Gaard i Mariebo*), opholdt Biskoppen sig hos sin Datter Sine, gift Sidenius.

Noget ind i Januar 1832 var Flytningen tilendebragt, og det gamle Præstegaardsmeublement, som hidførtes af Sognebønderne paa 22 Bogne, udpakket og opstillet i Bispegaarden og tog sig ud som det kunde i yderste Simpelhed. Det uundværlig Manglende blev vel anskaffet, men og kun dette, og der hørte Kunst til at indrette det Hele med de givne Midler til et nogenlunde hyggeligt og passende Hjem for Stiftets Biskop.

*) Dengang endnu tilhørende det kensfisterede Bo efter Amtsforvalter Lunddahl.

Hans Studerekammer maatte først og fremmest og med Omtanke ordnes. Da det var lykkes at give den gamle høiryggede Stol og det store ormstukne Fyrretræs Bord med Skuffer samt de umalede Bogreoler og et vel hundrede Aar gammelt, strøbeigt Chatol den bekvemteste Plads, i Lighed med Studerekammeret i Kjøbeløv, og den ligeledes medbragte gamle Kaffelovn traf godt og udbredte Varme i dette lille Rum, — ja, da Biskoppen havde siddet de første Par Timer ved sit Arbeide her, var han huusvant og fornøiet og meente, at Sagerne jo skøge meget godt til overalt. Med ubetydelig Forøgelse hjalp man sig og igjennem hermed, og i de 11 Aar, som forundtes Biskoppen her, og hvor han jevnlig saae store Forjamlinger ved sit Bord, er det sikkert undtagelsevis, at Nogen har opholdt sig over Husets Tarvelighed, naar den gamle Mand sad hos dem og fængslede Opmærksomheden ved sin Kløgt og sit milde Væsen.

Det var et nyt, bevæget Liv for ham ogsaa i selskabelig Henseende, især i den første Tid, hvor Indbydelsler til Middagsgilder til Ære for ham jevnlig indløb. Han vaandede og ømmede sig, men tog dog derimod, allevegne sammen med Svigersøn og Datter og sin Broder, Justitsraad, Byfoged Jakob Møller med Familie.

Et syndeligt Held havde fulgt K. Møller Livet igjennem. Her viste det sig og paa flere Maader, som bidrog til hans Fornøielse og Velvære. Saaledes kom han, hvad han meget havde bestrøget, ei til

at savne sin Søn, da Magisteren, kaldet til Sognepræst i Rådsted, kun havde en god Times Vei til Mariebo. Og det var en stor Trøst til Erstatning for, at han ei blev Faderens Eftermand i Rjøbeløv. Magister Møller tilbragte vedblivende en heel Dag om Ugen hos sin Fader, fortsættende i Samsund med ham det sædvanlige Arbeide i Studerekammeret.

Bispekontoirets Forretninger vare i gode Hænder hos Amanuensis, Stiftsrevisor Hviid, der forenede Kundskab med Dygtighed og flere Aars Ovelse i Faget hos Biskop Møllers Formand.

Dette var en betydelig Lettelse for ham og lod ham saa temmelig uberørt af Uleilighed hermed i Almindelighed. Hviid var ham en trofast Støtte paa flere Maader i hele hans Embedstid som Biskop.

Hvad de meget befrygtede Visitationsreiser angik, da viste det sig Tid efter anden, at de ingenlunde overstege den svage Mands Kræfter. Han tog sig iagt — de kjære Præstefruers og andre flinke Fruers kunstfærdige Anretninger fandt aldrig hos ham den tilsigtede Paaskjønnelse. Til sin Visitatsgjerning folte han sig hendragen med en vistnok endnu stærkere Interesse, end han havde forestillet sig. Hans nærmere Bekjendtskab med Præsterne og Besøg i Kirker og Skoler foraarjagede ham ofte stor Sjæleglæde.

En lukket Vogn maatte han beqvemme sig til at anskaffe, og, hvad der endnu kostede ham mere Overvindelse, han maatte have sig en Tjener*). Denne

*) Den unge Fyr, som blev antaget, var en Huuemands søn fra Horslunde, anbefalet af daværende Provst D. Smith.

Tjenerhjælp kunde han ei komme tilrette med og vidste ei at føre sig den til Nytte, som det var hans be-
 fædne Natur imod at skulle holde Tjener, „Noget,
 der kun passede sig for Herkaber“, meente han. Dog
 kunde Ingen mere end han trænge til at betjenes,
 ja ubehændig som han var, men det fornåm han
 ikke let; thi det laae i hans Personlighed, at man
 i Hjemmet og allevegne kom ham imøde paa enhver
 Maade.

I den gammel tilvante Landsbystif i Huushold-
 ningen tillod han nødig nogen Forandring: tidlig
 Spisetid og tarvelig Kost i al Sparommelighed til
 daglig Brug. Det var ikke efter hans Sind, men
 han følte, det sømmede sig for ham at gjengælde
 Omgangsvenners Indbydelser, og da maatte et vist
 Maadehold, men intet Kniberi iagttages. Ved Lande-
 modet og Ordinationer og ved mange andre Veilig-
 heder indbød han en stor Forsamling til Middag.

Om Sommeren, naar han ikke var paa Bisitats,
 modtog han som sædvanlig længere Besøg af sine
 Børn fra Jyen og Sjælland, blandt disse og hans
 Søn Professor C. Winther. Hans Nærmeste ud-
 gjorde en talrig Forsamling. Ikke mindre end 28—30
 Børnebørn hilste efterhaanden Bedstefaderen med klare

I Besiddelse af gode Evner og en lys Forstand, var han
 i det Hele et rart Menneske. Biskoppen hjalp ham at
 komme paa et Seminarium, hvor han paa to Aar gjorde
 sig færdig til Lærer med Udmærkelse. Reiste nogen Tid
 efter til Sydamerika, hvor han nu i det vestlige Buenos
 Ayres er en rig og meget agtet Godseier.

Dine og sunde Lemmer, og han saae disse opvoxe under blide og kjærlige Forhold.

Saa høit benaadet ogsaa i denne Henseende sad Rasmus Møller omringet af en stor høitaget Slægt; Børn og Svigerbørn — alle gode, fortræffelige Mennesker — bar ham paa Hænder i Ærbødighed og Kjærlighed.

Naar Efteraaret kom, naar alle livlige Besøgende vare dragne hver til sit kjære Hjem, og Embedsreiserne ophørte — da indtraadte den Stilhed i Bispegaarden, som dog igrunnen var hans rette Element. Da var han uforstyrret ved sin Gjerning og nød i No Fornøielsen af sin Søns Torsdagsbesøg, gif sine Spadseretoure og saae gjerne lidt ind til sin Datter og til sin Broder Jakob, og denne var en velkommen Aften-gjæst ved en Pipe Tobak. Disse to gamle Brødre førte deres særegne Underholdning og nøde megen Glæde ved hinandens Omgang. Naar de sadde ene To, da gif den fælles Interesse op i gamle Minder og førte Tanken bort fra det Nærværende, henover den mellemliggende bevægede Livsvandring, og slog ned i det fælles Fædrenehjem i Skoustrup, hvor de havde seet Lyset og leget i Barndomsdagene. Da lød det paa Jydsk med Skjemt og med Latter, og de kunde more sig ved den mindste Grindring, ret som gamle glade Børn, med det eiendommelige Præg af deres Udspring vel bevaret. En rig Farbroder til dem eiede den største Gaard i deres Fødeby; han havde kun een Søn. Af denne blev der gjort meget Bæjen. Han kunde dog ikke staae sig mod dem i

Læsning — men var stor paa det og gik med Støvler. Om denne deres Legekammerat talte de en Aften:

„Huffer Du, Bro'er Rasmus, hvor fry han var i sin Søndagsstads?“ sagde Byfogden.

„Jo“, svarede Biskoppen, „jeg huffer især hans langskafte Støvler, blanke med Tran; det var en Velstand, jeg aldrig troede at opnaae. Jeg var holden Karl, naar jeg blot havde en Træsko til hver Fod, for jeg havde ofte Uheld med dem; kan Du huske det, Jakob?“

Byfogden lo, idet han sagde: „Jo, det huffer jeg saa godt; naar Du, bagefter os Andre, vilde springe over Bandhullerne, plumpede Du midt ud i dem, og Træskoene bleve i Mudderet, naar vi traf Dig op.“

„Den Modgang har jeg endnu en levende Følelse af“, sagde Biskoppen; „jeg tabte ogsaa Træskoene, naar jeg kom op at age paa Høstvognene, for jeg stak Benene ud igjennem Tremmerne, og da faldt de af og knustes i Hjulsporet. Det var da intet Under, at et Par Støvler, som man ikke tabte af Benene, og hvormed man kunde gaae tørskoet over Bandhuller, som jeg da aldrig lærte at springe over, for mig var Indbegrebet af den største Lykke.“

„For mig med dengang“, sagde Byfogden; „dog har jeg ikke bevaret din Forkjærlighed for Støvler, Bro'er Rasmus: Du trækker jo i dem, lige naar Du staaer ud af Sengen, og bærer dem da og endnu den Dag idag ligesom Farbroders Dreng udenpaa Buxerne — ha, ha, ha!“

„Ja, ja!“ indvendte Biskoppen; „Du er nu ikke bleven denne fornuftige Skik tro.“

Dg Svaret lød saa luunt: „Skal sige Dig, Rasmus, det er kanskee ikke min Skyld. Moer derhjemme staaer hos, naar Skræderen tager Maal, og hun bestemmer Façonene.“

Nu lo de omkap: „Ha, ha, ha.“

„Det la'er jeg gaae“, sagde Byfogden. „Stovler fik vi da Raad til, Du og jeg. Lykken har endda givet os Lidt til.“

„Ja, lovet være Gud“, sagde Biskoppen, „min Bøn er hørt; jeg bad i min Ungdom som hiin Viismand (Agur): „Herre, giv mig ikke Armod ikke Rigdom, men tildeel mig mit nødtørstige Brød!““

Om nu Rogen vilde indvende, at det var et rigeligt Brød, saa maa det forklares, at saaledes som Biskoppen havde indrettet det for sig, da havde han kun til Huusbehov.

Uf Frygt for det Bryderi, som Indkomsten in natura mulig kunde forvolde, meente han, at den faste Pengeløn var at foretrække, som da kun beløb sig til lidt over 3000 Rdl. om Aaret, udbetalt hvert Fjerdingaar med 800 Rdl. Heraf gik over 1000 Rdl. om Aaret til Huusleie og Skatter, til Kontoirhold og Enkepension m. M.

Hans Gjæstmildhed medførte store Udgifter. Til Fattige ved Døren og til andre Trængende blev bestandig givet Meget bort fra Kjøkkenet. Korn og Fødemidler stæge imidlertid i Priis. Hertil kom endnu,

at han maatte hjælpe flere af sine gifte Børn, som med en talrig Familie altid vare i Pengetrang. Vistoppen havde for sin Stilling og sit eget Behov kun det „Rødtørftige“.

Imod Slutningen af Qvartalet var hans Kasse altid „lænds“, som han sagde. Da var han gnaven, anbefalede yderligere Sparsommelighed i det Hele og bebreidede sig det halve Glas Vin, han nød ved Middagsmaaltidet. Men naar Indjød til Forbruget og andre Udgifter vare bestridte, var Alt godt igjen.

Den Hjælp, han ydede de Fattige, bestod som jagt i Fødevarer. Pengegaver skjænkedes kun i særegne Tilfælde. Og saa var det ham ubehageligt at blive anmodet om Pengelaan. Gik han ind derpaa, da fordrede han ubetinget Ordholdenhed med Tilbagebetalingen. I modsat Tilfælde kunde han — hvad en geistlig Mand engang var Bidne til og senere har omtalt — ret blive heftig, og saa mild og overbærende som han dog i Regelen var, saa strengt bedømte han Folk, som ei holdt et ham givet Ord, og deres Undskyldninger „vare kun Udflugter for at unddrage sig Pligtbetydelsen“. Saaledes kunde han i flere Henseender, hvor det manglede ham paa Indsigt i timelige Forhold, opfatte en Sag meget eensidig og, gnaven og bitter, holde fast ved sin Mening.

Man føler sig tilbøielig til ganske at forbigaae hans eiendommelige Svagheder, fordi hos ham fandtes saa overordentlig meget Skjont og Godt; men Billedet bør jo for at blive naturtro ikke jævne sin

Skyggeside, saalidt som han selv attraaede at gjælde for en Helgen. Ingen kunde dybere beklage det Mangelfulde hos sig selv end han. Det Bittre, som kunde fremkomme, havde ei Rod i hans Hjerte, og i den bløde Stemning, som gjerne paafulgte et heftigt Udbrud, var han tilbøielig til at anklage sig selv. Han sagde saaledes engang: „Det er Skrøbelighed med os tilhobe! Man forsynder sig og ei ene i det, man foretager sig, men og i det, man undlader at gjøre. Maaſkee min største Skyld kan henføres under sidste Kategori — hvem veed det!“

Her kommer han just dem af Præstestanden, som havde Tidt at bemærke ved hans Gang til at lade Et og Andet „gaae i gammel Gænge“, imøde med en frimodig, halvbevidst Erkjendelse af sin Svaghed. „Saaledes“, siges om ham i et Brev, „misbilligede ikke Faa, at den gamle Biskop var saa overbærende mod den daværende Sognepræst i Mariebo, der ved Siden af mange smukke personlige Egenskaber og en pletfri Vandel vistnok ikke altid røgtede sin Præstgjerning paa en tilfredsstillende Maade; men Biskoppen kunde aldrig glemme, hvorledes Sognepræsten, der omtrent var hans Jævnaldrende, i sin Tid havde været en „udmærket Akademikus“.“

Biskoppen grundede ofte over denne Sag og bebreidede sig stundom, at han af Hensyn til sin personlige Velvillie for Manden og i Bevidstheden om egen Svaghed i sin høie Alder, ikke kunde optræde som streng Foresat her, og lod den gamle Præst forblive i Ro i sin Stilling. Men før dog at hjælpe

paa Omstændighederne prædikede Biskoppen flittig i hans Sted og hjalp til at holde Menigheden i Ande og til Kirkegang. Han fulgte Apostelens Formaning: „Vogter Guds Hjord — — ikke som de, der ville herske — — men som Mønstre — —.“ (Peters 1 Br. 5 Cap.)

Enkelte af den Tids Præster ere endnu her i Stiftet; Uddrag af Breve fra disse følger:

„Vi Yngre levede dengang i temmelig Utilfredshed med Rancelliregimentet, og det kunde da stundom synes os, at vi i vor gamle Biskops Sted vilde tage ganske anderledes paa Sagerne. Jeg troer, at vi senere erkjendte, at Manden deels handlede rigtigere, end vi bedømte, deels gjorde, hvad der under de givne Omstændigheder kunde gøres. Heller ikke maa forglemmes, at det dengang i det Hele var roligere Tider, og at navnlig her i Stiftet Roligheden maaskee var større end ønskelig. — — — Som ung Præst har jeg havt rigelig Anledning til at benytte det Meget, han i al sin stille Færd kunde være for de yngre Geistlige, og virkelig hverken kunde eller burde jeg glemme, hvor ofte jeg søgte til ham, raadspørgende, Veiledning søgende, men ogsaa blot for at styrkes i min Gjerning ved den gamle prøvede Herrens Tjener, som altid fandtes rede til at udtale sig, og til hvem man uforbeholdent henvendte sig som til en Fader. Vi Alle mindes hans hjærlige Sjæls dybe Humor, og hvor gjerne han indflødte endog alvorlige Bemærkninger i humoristiske Former, hvor vel han optog lignende, og hvor gjerne han indstrøede Anekdoter og

Smaatræk af sin Erfaring. Som Visitator modtog jeg ham tre Gange, 1836, 39 og 42. Om denne hans Embedsvirksomhed skal jeg kun sige, at hans Komme imødesaaes med Glæde, og jeg tør sige, at ikke blot jeg, men ogsaa Lærerne følte, at det var ikke Kontrol, ikke Eftersyn alene, men et velgjørende christeligt og oplivende Indtryk, han efterlod."

Og fra en anden Haand:

"Ingen Theolog i Danmark kjendte dengang ikke den fromme, lærde Biskop, der ved sine mange Skrifter havde virket saameget, — — der var ligesaa be- vandret i Theologi som udmærket Philolog. Der blev derfor ogsaa saa smukt sunget ved hans Jubilæum: „Apostlens Ord og Rømerheltens Tale gjengav han os, som var det fædrelandst." Han var ikke af de Storheder, der imponerede ved Fremtræden og Tale. — — Da jeg første Gang saa ham, lille og mager og noget høiet af Alderen, undrede jeg mig over, at der kunde boe Saameget i dette lille, uanseelige Le- geme. Værte man ham nærmere at kjende, vidste man ikke, hvad man mest skulde beundre, enten den Jævn- hed og Simpelhed, med hvilken han talte, eller den Skarpsindighed og Lærdom, der aabenbarede sig deri. Dog følte man sig draget stærkere og stærkere til ham ved den milde Kjærlighed, man altid fandt. Jeg veed Ingen, der saaledes under Samtalens Hede kunde bringe En til at glemme, hvor overlegen den Mand var, man taledede med, som Rasmus Møller, og naar man vel ikke altid lod sig overbevise af hans klare Grunde, der bleve fremsatte saa stille, saa fordrings-

løst, saa gif man dog bestandig hen og gjorde som han sagde, for bagefter at see, at han havde havt Ret. Han forstod den Kunst at faae Andre til at lyde sig af Kjærlighed. — — —

Nærende og opbyggeligt var det at see Biskoppen i den Tid, hans elskede og høit begavede Søn Poul svævede mellem Liv og Død. Med en Kraft, der er sjelden hos de Gamle, holdt han fast ved Haabet, at Sygdommen ikke var til Døden. Og da der intet Haab var mere, sørgede han dybt, men saaledes som kun en Christen kan sørge. Da en yngre Mand den Tid kom til ham og yttrede, at han Intet havde at sige den troende Gamle, sagde denne: „Tak, fordi De kommer! Har De glemt, at Herren i Gethsemane bad Disciplene vaage med sig?“

I de sidste Aar af sit Liv omgiffes den ydmyge Mand meget med Tanken om at resignere, talte ofte derom og nævnedes saa et Ord af Horats (solve mature equum senescentem &c.). Jeg tænker mig, at den ubegrændsede Tillid og den Kjærlighed, med hvilken Alle kom ham imøde, i Forbindelse med den Mandskraft, der satte ham istand til lige til det Sidste at fortsætte sit flittige Liv, har dannet en Modvægt mod Tanken om at forlade en Plads, hvor Alle saa gjerne faae ham blive.

Mange Dødsfald oplevede han i dette Tidrum blandt Børn og Svigerbørn, ligesom og hans kjære Broder, Byfogden, døde saa Aar efter at de i deres Alderdom vare blevne samlede i een By. Senere tog Biskoppen sin Broder Peer i Huset. Peer Møller

var en ligefrem jydsk Bonde, som 80 Aar gammel mistede sin Kone og uden at eie det Nødvendige til Livsophold tyede til sin Broder Biskoppen.*) Peer kunde ikke erstatte ham Savnet af Jakob, Byfogden, og holdt mere af Morstaben hos Naboen, en Billardholder, end Biskoppen syntes om.

Imidlertid var denne gamle Person ei uden jevn Oplysning og havde sin egen jydsk Maade at være underholdende paa, som dog ofte morede Biskoppen. Peer Møller døde efter 3 Aars Ophold i Mariebo og blev jordet ved Siden af sin forudgaaede Broder og eneste Søster, en skikkelig gammel Pige, som efter at have konditioneret i mange Aar nød Opholdet hos sine Brødre.

Det første Brud i den yngre Familiefjæde traf Poul Møllers elskede Hustru, Betty. Esterladende sig endnu en tredie lille Søn — Rasmus Johannes — forlod hun denne Verden 1834, og den skønne Forening var afbrudt for dette Liv efter 7 lykkelige Aars Forløb.

Da Poul Møller efter Bettys Død besøgte sin Fader i Mariebo, var han ikke mere det samme Menneske. Alt det Glade, Jublende, der lyfte af hans Ansyn og fremgik i Ord og Bevægelser, var forsvun-

*) Han havde havt tvende Børn, som alt da vare døde: en Datter, gift med en Adelsmand, og en Søn, Niels Møller, Auditeur og Herredsfoged i Roskilde. Han efterlod 5 Børn og en dybt nebbøiet Enke, som i yderst trange Kaar opdrog priisværdigt sine faderløse Børn.

det for en rolig, mild Alvor uden et eneste Glædens Smil.

Efter nogle Aars Forløb, da Sorgen var dæmpet, Savnet formildet ved en ny lykkelig Forbindelse, og en elsket Hustru paany gjorde ham og hans smaa Sønner Hjemmet fyldigt og kjært, — da hensygnede han selv i sit Livs Kraft med en betydningsfuld og omfangsrig Virksomhed for sig, hvortil han følte sig udrustet. Herom skrev han til Faderen: „Derjom jeg nu skal afbrydes i min Gjerning her, som jeg er bedst oplagt og igang dermed, da mener jeg, at min Død vil kunne tjene til at befæste Troen paa en fortsat virksom Tilværelse efter dette Liv.“

I Marts 1838 døde han, 44 Aar gl. Aviser og Tidsskrifter indeholdt i lang Tid efter en Rigdom af herlige Digte og dybttonende Farvel til Poul Møller!

Nedenstaaende Linier ere ud af Heibergs Psalme ved Jordefærden:

— — Og Du skal mindes i de Qvad, Du skabte,
 De tidt skal over Sletten svæve hen;
 De skal, mens Danmark sørger ved den Table,
 Til Glæde over Danmark synges end.

Biskoppens kjære Svigersøn, Professor Jacob Bredsdorff i Sorø, døde 3 Aar efter (1841); dette var ham og en sand Hjertesorg. Han elskede denne Svigersøn særdeles, satte ham høit som lærd Mand

og dybsindig Forster, endnu høiere som ædelt Menneske, fuld af den hjærligste og blideste Omsorg for Kone og Børn, nøisom og taalmodig i en beundringsværdig Grad. Den sørgmodige Enke med 3 smaa Pigebørn tog det første halve Aar derefter Ophold i Mariebo hos Faderen, medens Enkesjædet blev ombygget og istandsat. Det var en stor Trøst for den hjære Fru Bredsdorff at leve den første Sorgens Tid under Tag sammen med sin Fader og daglig at samles med Søsteren Sine Sidenius her eller i dennes eget interessante Hjem, hvor Fru Bredsdorffs to ældste Smaa piger fandt Lege søstre. Imidlertid afgik ved Døden den yngste af Biskoppens Døttre, den talentfulde Rasmine, gift med Præsten Th. Bredsdorff. Efter et apoplektisk Anfald var hun igjen ret frisk og vel og besøgte i Selskab med sin Mand og Børn en Familie i Nabolaget, hvor hun om Aftenen glædede Alle ved at lade sin deilige Sangstemme høre. Paa Hjemveien sank hun sammen i sin elskede Mandts Arme og blev baaret af Bognen som Lig.

Det var mange tunge Slag for den gamle Fader, der desuden hjemløstes af andre Livets Belymninger. Men, som alt er sagt, han tog Skjæbnen af Guds Haand og bar sin Sorg som den, hvis Hu fremfor Alt er vendt mod Uforkrænkelighedens Rige. Og saaledes levede han dog en blid og lykkelig Alderdom, selv i fuld Besiddelse af Virkekraft. Og hans Huus var et tiltrækkende Forsamlingssted ikke alene for hans Børn og andre Slægtninge, men og for Byens Folk. Dog kom disse — paa enkelte Undtagelser nær —

kun efter Indbydelse. Engang i Julehøitiden og ligesaa til hans Fødselsdag, den 29de September, var der almindelig Fest for Omgangsvenner og Bekjendte, som samlede i Bispegaarden med hans nærmest boende Børn. Da gik den gamle Mand saa mild og fornøiet iblandt dem, og Alle følte sig hædrede og begejstrede i Samtale med ham. En naturlig, utvungen Munterhed gjorde sig gjældende og efterlod et velgjørende Indtryk. Folk glædede sig længe forud til disse Selskaber, der gjerne talte 40 indtil 50 Personer.

Biskoppen modtog heller ikke sjældent Besøg af Videnskabsmænd, som opsogte den lærde Olding i den lille By. Blandt disse kan nævnes hans gode Ven, Professor Jens Møller, ligeledes Digteren, Pastor N. Sætoft. Denne havde i sin Tid som Kapellan i Vindeby været Huusven af Dr. Møller og Kone i Kjøbeløv og var fra Latinskolen af trefast Ven med Poul Møller.

En ældre elsket Ven af Sidstnævnte, nemlig Professor philos. Sibbern, overraskede og glædede med sin Nærværelse en smuk Foraarsdag og tog Egnen i Diesyn med det Samme tilføes og tilføds til megen Fornøielse for ham, som dengang og endnu er en sand Naturelsker.

Paa en Reise over Derne i videnskabelig Interesse kom og som kjær Gjæst Doctor C. Kalkar, dengang i Odense. Ogsaa af Biskop Mynster havde et længere Besøg, maaskee nærmest foranlediget ved, at han havde en kjær Broderdatter, gift med

Katecheten, i Byen, men vistnok havde hans Interesse for Biskop Møller ogsaa Deel deri; thi Mynster satte høi Priis paa den lærde Olding. Det viste sig ved flere Leiligheder, saaledes og ved hans Udnævnelse til Biskop i Sjællands Stift. Da Mynster havde søgt om og erholdt Tilladelsen til selv at udvælge den af Landets Biskopper, han helst ønskede sig ordineret af, modtog Møller hans Anmodning derom.

Mynster og Frue indlogerede sig nu i Mariebo Bispegaard en 8 Dages Tid. Leiligheden var der meget indskrænket; den gamle Biskop maatte overlade dem sit eget Sovestue og imidlertid selv benytte et af de smaa Tagkamre, hvormed ellers Gæsterne i Almindelighed maatte tage tiltakke. Men denne Opoffrelse faldt ham meget ubevem, hvad hans Gæster neppe ahnede. — Disse to høit begavede Mænd vare paafaldende ulige Personligheder; Møller krøb sammen og syntes endnu mindre, end han var, ved Siden af den høibaarne Mynster med den fine Verdensanstand og bevaagne Mildhed i sit Bæsen, hvorimod Møller blot kunde rokke med Legemet og bøie det rystende Hoved, idet han gav Haand til sit: „Hjertelig Velkommen!“

Ved Siden af Kong Frederik VI., som i 1834 besøgte Landet, tog han sig mere ud til sin Fordeel. Begge var smaa Mænd af lige Statur; Biskoppen i sit smukke sorte Ornat, som klædte ham saa vel, gif noget høiet, medens Kongen i sin kjære røde Uniform og den hvide svaiende Fjederbusk som bekjendt havde en stiv militair Holdning; men saaledes toge de sig særdeles

godt ud sammen, som de midt i Folkestimlen fulgtes ad over Torvet til Skolen, hvor Drengene paa Gymnastikpladsen gave en Prøve paa deres frigeriske Øvelser, som Kongen godmodig skjænkede fuld Opmærksomhed.

Derefter tog han Kirken i Diesyn. Naturlig og bramfri i Ord og Bæsen, som Kong Frederik VI. var, maatte han og Biskoppen forstaae hinanden; det lod og til, at de havde Glæde af at tale sammen og see hinanden dybt i Diet — Misskundhed og Sandhed var Maalet for dem Begge, og deres gode Villie gik op i Misskundhedens Aand.

Aldrig var dog Biskop Møller mere „i sine egne Klæder“, som han sagde, end sammen med Præsterne. Her stod han som faderlig Ben mellem sine egne Born, ja som Lærer og Veileder, naar det gjaldt Religionen — den ved Kundskab og Overbeviisning meest Befæstede af dem Alle.

Det hændte og, at en og anden af Stiftets Præster søgte Raad hos ham i private Anliggender, helst naar de ikke kunde komme tilrette med gjenstridige Personer i Sognet, som forvoldte dem Bryderi.

Da traf det sig mere end eengang, at Biskoppen ved at lade sig give nøie Oplysning om Præstens Forhold ligeoverfor Modparten kom efter, at for streng Iver og Myndighed havde forværret Sagen og vanskeliggjort Forliget, og efter en stille, men varm Times Samtale tog Anklageren Afsked og gik hjem og forligte sig paa christelig Viis med sine Modstandere.

En geistlig Mand — nu selv en from Olding —

har sagt om N. Møller: „Han var streng retfærdig, from og ydmyg som kun faa af de Menneſker, der have levet og endnu leve.“ Den ſamme Mand kom engang, fuld af Betyrning, til Biſkoppen og beklagede, at blandt de flere dygtige Lærere i hans Sogn var og en Mand, hvis Helbred var ødelagt ved Drikkældighed, hvorved Skolen blev forſømt, og en Hjelperlærer kunde Præſten ikke ſelv formaae ham til at antage. Her maatte Biſkoppen ſtride ind, og paa Præſtens Anmodning derom lod han tilſige Viſitationſ. Efter Viſitationen næſte Dags Morgen lod han Læreren kalde. Præſten ſiger herom: „Hvor ſkaanſomt og mildt tog nu ikke Biſkoppen Sagen. „De er nok meget ſvag,“ ſagde han. — „Ja, Deres Høiærværdighed!“ ſvarede Manden; „jeg har allerede taget de mig af Lægen ordinerede Draaber 5 Gange idag.“ Kloffen var endnu kun halv ni, og da Biſkoppen var vidende om, at han tog dem i Spiritus, forbausedes han og ſagde: „Men De tager dem jo i Brændeviin!“ Hertil ſvarede han, at det gjorde han jo rigtignok; thi det var ſaa flaut at tage dem i Vand. „Ja, De maa i Sandhed være meget ſvag, det kan jeg indſee“, tilſøiede Biſkoppen; „derfor bliver det nødvendigt, at De tager Dem en Hjelperlærer, indtil Deres Helbred, med Herrens Viſtand, kan blive bedre.“ Og dermed var hele Sagen afgjort“, ſkriver den gode Præſt. Glad ved, at det gif ſaa lempelig af, tilſøier han: „Mangen ſtræng Overordnet havde maafkee med haarde Ord bebreidet ham hans

Driffældighed, men det nænnede vor milde og fjærlige Biskop Møller ikke." —

Herved maa dog bemærkes, at om end Ordene ei vare saarende i sig selv, saa har der dog nok baade i Stemme og i det mægtig dybe Blik, ja i den hele ærværdige Skikkelse, som han stod der — i sin Sjæl bedende for den, han skulde straffe — ligget en stærk Opfordring til: „at vige fra det Døde“.

Som Beviis paa hans store Tarvelighed i hans Nydelser anføres fra samme Haand: „Da han var her paa Bisitats, som sædvanlig i 3 Dage, fordi her er endeel Skoler, og min Kone spurgte ham, om der var nogen Ting, han særdeles kunde ønske, bad han hende give sig, istedetfor den evige Kjødssuppe og flere andre Retter, kun to Retter simpel daglig Mad, helst Vandgrød eller Vllebrød; thi det savnede han paa sine Bisitatsreiser. Hans Ønske var let at opfylde, og glad og tilfreds var han dermed En Gang havde jeg faaet hans jydsk Broder Peer til at gjøre Louren med hertil tilligemed Stiftsrevisor Hviid. Da disse To nu toge tilbage til Mariebo igjen om Aftenen, medens Biskoppen fortsatte sin Bisitatsstour, siger Peer Møller ved Afskeden: „Lad mig nu see, bitte Broer, at Du opfører Dig vel paa din Reise!“ — „„Nei, see, see!““ svarede Biskoppen med Munterhed; „„men lad saa mig og see, at Du ikke gaaer for tidt ind til Jochumsen (Billardholderen), medens jeg er borte.““ . Og nu omfavnede og kysfede de to Gamle hinanden med broderlig Kjærlighed. — — — Den Følelse har ofte paatrængt sig mig, at som Mas-

mus Møller viste sig i Liv og Levnet, saaledes maa Frelserens kjæreste Discipel Johannes have været."

Citaterne af Breve fra Geistlige i Stiftet fra hans Tid afflattes med Hovedindholdet af et Brev fra nylig afdøde Biskop Vindeebøll, givet som Bidrag til denne Skizze:

"Jeg har gjentagne Gange begyndt paa at sætte paa Papiret, hvad der endnu var tilbage i min Sjæl af Erindringer fra den Tid, afdøde Biskop Rasmus Møller her i Stiftet var min kirkelige Foresatte, nærmest hans private Liv vedkommende. Men jeg har hver Gang strax igjen lagt Pennen tilside. Det er nemlig forekommet mig, at jeg blev ført ind paa en Afvei, og kom til at svare paa Andet, end jeg var spurgt om. Hvad De, ***! har under Arbeide, er „en Skildring af Biskop R. Møller i hans private Liv“. Naar jeg derimod kan glæde mig over at have lært denne fortræffelige Tilsynsmand at kjende, da er Bekjendtskabet stiftet saa godt som udelukkende gennem de Berøringer, man kan give Navn af de officielle.

— — — Naar jeg da med faa Ord skulde sige, hvilket Indtryk den længst afdøde Biskop har ladet tilbage i min Erindring, da vidste jeg ikke at udtrykke mig bedre end ved at sige, han staaer for mig som et Billede paa hvad man kan kalde en „evangelisk-christelig Biskop“.

Det gif, som bekjendt i Reformationens Dage ud over den episcopale Magt — Ordet taget i den Betydning, Katholikerne tillægge det. Man vilde ikke

engang taale Navnet. Man frygtede for, at der under dette Navn kunde indsmugles en Deel katholsk Hierarchi. Det Kapitel i den danske Lov, som handler om det biskoppelige Embede (2—17), fik til Overskrift: „Om Superintendenterne, som ere de rette Bisper i Kirkerne“. Naar imidlertid den saaledes lovbefalede Sprogbrug ikke har kunnet gjøre sig gjældende, men har maattet lade den gamle Talebrug beholde sin Plads, da har det sin Grund deri, ikke blot, at sidstnævnte støttede sig til det Nye Testaments Talebrug, men ogsaa, at den danske Kirke fra først af var saa heldig blandt sine Superintendenter at tælle Mænd, som i deres Flid og Virken viste, at de vare de rette evangelisk-christelige Biskopper, dannede efter det Mønster, som opstilles i det Nye Testamente.

Til disse „rette“ Biskopper bør, mener jeg, henregnes den Mand, hvem Tilsyns-Embedet i Lolland-Falsters Stift var overdraget i Aarene fra 1831—42. Han var ubekjendt med og uberørt af al Slags Hierarchi. Han behøvede ikke at tage sin Tilflugt til danske Lov, for at hans Ord kunde komme til at gjælde Noget. Han var en Skrift-Theolog, en Skrift-flog, men af det Nye Testaments Orden. Han havde i yngre Dage ved Universitetet dyrket Sprogvidenskaben. Da han siden traadte i Kirkens Tjeneste, vidste han til dens Bedste at anvende de Kundskaber og Færdigheder, han bragte med dertil. Han vidste, der var sagt (Luc. 14, 8): „Naar Du er buden til Bryllup, sæt Dig ikke øverst tilbords, men sæt Dig nederst“ o. s. v., men at dette gode Raad sjælden af

den nye Pagts Skriftlærde blev fulgt, at, hvis man vilde give Agt paa de Mange, som mene at have faaet Kald og Indbydelse herovenfra til at tage Plads paa Skriftoffortolkerne's Bænke, da vilde man snart blive vaer, at Bordstikkene i vore Dage ere omtrent de samme som i gamle Dage, at Enhver søger, saa godt han kan, og saavidt det taales, at sætte sig selv som den Øverste, og, for at dette kan skee, at faae Andre viste ned, hvorfor det ogsaa kan skee, at den, hvem det nogle Aar forud lykkedes ved sin Driftighed at drage Alles Dine hen paa sig som paa en vor-
dende Anfører, senere bliver saaledes sat tilside og overseet, at dersom ikke Papiret bevarede hans Navn, vilde det ganske blive glemt. Biskop Rasmus Møller maa regnes blandt dem, der havde et Kald, et indre Kald, til at være Skriftoffortolker. Han fulgte dette Kald. Han gif ikke hen at grave sit Bund i Jorden. Men han gif ikke heller hen at sætte sig øverst tilbords. Han valgte ikke at tale til og skrive for de Lærde. Hans Commentarer vare bestemte ikke blot for Kirkens Lærere, men ogsaa for Skolens, ja for Lægmand. Han valgte derfor i sine Skrifter af egegetisk Indhold at tale, ikke de Lærdes Sprog, det ham velbekjendte latinske Sprog, men det Alle velbekjendte Modersmaal; — og man behøver kun at læse hans Oversættelse f. Ex. af nogle af de vanskeligeste blandt det gamle Testaments Propheter for at see, at han har anseet det for at være en Fordring, man fremfor alle maa kunne gjøre til den, der skal fortjene Navn af Fortolker, at han taler forstaaeligt.

Det Høitravende og Svulstige faldt ikke i hans Smag — — —."

Saalidt forstaaer ofte et Menneſte at bedømme egen Styrke og Døgtighed, saalidt forstod R. Møller det, da han som Præst, henved 69 Aar gammel, troede sig livstræt som Embedsmand og meente at burde resignere, just som han ved Forsynets Styrelse førtes ind i et større og betydningsfuldere Kald, hvor det var ham forbeholdt at sætte Kronen paa sit Livs Værk. Stiftet vandt i ham „en af de rette evangelist-christelige Biskper“, — det erkjendes af en af hans senere Eftermænd, og med den lærde, samvittighedsfulde Biskop Bindebøll istemme vel Alle, som have kjendt R. Møller. At være en ret evangelist-christelig Biskop var, hvad Møller attraaede; med jordist Higen efter Anseelse havde han Intet at gjøre. Det gif ham med Anseelsen, som han pleiede at sige om Lyfken, „den bestaaer i at gjøre sig værdig til den“. Gresspladsen gaves ham af Hjertet, hvor han gif og stod. Men der, hvor man oftest kunde træffe ham, nemlig i den gamle og ubeqvemme Rænestol ved Arbeidsbordet, der var han paa sit kjæreste Høisæde, og den forklarede Fred, som under disse Sykler kunde hvile over hans hele Person og straale ham af Diet, virkede høist vækkende og husvalende paa den Indtrædende, særdeles naar denne kom mørk og forknøyt, og utilfreds med Livets Kaar havde glemt at love Gud. Blot ved at see denne Herrens gamle tro Tjener saa flittigt arbejdende og faae et mildt Nif af ham kunde man stundom bringes til at gaae

i sig selv og da træffe den Sten, man ei troede at kunne løfte, ligge velforvaret i Ens eget Hjerte.

Herren var ham ogsaa naadig i hans høie Alderdom; thi han kjendte noget nær ikke til disse Anfald af Uoplagthed og Mandssløvhed, kjendte ikke til den Sorg, i lange Tider at maatte sidde og see paa et ufuldendt Værk, uden at være istand til at kunne fremtvinge en ordentlig Linie. Naar han fra Morgenstunden af først var kommet tilsæde og havde dypet sin Pen, da var og Manden rede, og Arbeidet gled frist fra Haanden ligesaa fuldt nu som i yngre Dage. (Man lægge Mærke til de Værker, han som Biskop forfattede; see Fortegnelsen.) I Forhold til hans svage Legemsbestaffenhed var hans Helbred i det Hele upaaflagelig. Alderen medførte jo, at Hosten tog til, den forstyrrede ofte hans Søn, ligesom han eiheller var fritagen for anden Legemsvækkelse. Dog forhindrede han ikke i at besørge sine Reiser.

Derksom han blot eengang ved Sygdom havde været nødsaget at lade affige en tillyst Visitats, da vilde han ganske vist ingen Ro givet sig, før han fik taget sin Afsted. Han var bestandig som paa Bagt med sig selv, at Intet, Kaldet vedkommende, skulde blive forsømt, og tilfredsstillede sig ikke let selv.

Engang i de sidste Aar, han levede, kom han i stor Forlegenhed med at give Møde efter Bestemmelsen ved en Visitats, foranlediget ved, at man til hans forestaaende Embedsjubilæum ønskede at faae en Buste af ham udført af Profesjor Herman B. Bispen. Denne Mand havde i nogen Tid ladet vente paa sig.

Han var syg, og hans Ankomst til Mariebo blev ud-
sat til nærmere Bestemmelse. Nu forestod en Biskop-
tats, som Biskoppen da lod tilsiige og ventede at faae
besøget forinden. Men usformodet kommer Bispen
med Posten fra Kjøbenhavn lige Dagen før Biskop-
pens Afreise skulde gaae for sig. Han havde meldt sig,
men Brevet var forsinket, og nu stod Kunstneren der. Ti-
den var ham meget knap; han var taget afsted endnu
ikke frisk og med ophovnet Aind af en stærk Tandpine.

Biskoppen var høist forstrækket og ilde tilmode og
stønnede: „Hvad er herved at gjøre?“ og vendende
sig mod ***, sagde han lidt bistert: „Hvad Raad veed
De i dette Tilfælde?“ Imedens stod Kunstneren med
et stille Smil og grundede. Selv jo meget ubehage-
lig berørt ved at være saa lidt velkommen, træt og
mødig af Reisen, som dengang var anderledes be-
sværlig, især for en Refonvalescent, end nutildags,
tænkte Bispen dog kun paa at ordne det paa bedste
Maade for den gamle Mand, og nu sagde han:

„Hvad mener Deres Høiærværdighed, om vi lige
i Diebliffet gaae løs paa Modelleringen? Klokken er
5; jeg vil dog endnu i Eftermiddag kunne udrette
endeel, hvis man strax kan skaffe mig Pottemagerleer.
Imorgen tidlig reiser Biskoppen, og jeg arbejder vi-
dere paa fri Haand, men kommer til Dem den paa-
følgende Dag, og De kan da hvile Dem en Times-
tid iblandt ved at sidde for mig, og saaledes følger
jeg bagefter Dem til vi ere færdige.“

Alt medens han talte, kom Biskoppen løs af sin
nerveuje Spænding, de mørkerøde Pletter, som altid

i en ubehagelig Stemning viste sig skarpt tegnede paa de magre Kinder, forsvandt lidt efter lidt, og et Dieblif efter, da hans bevægelige Ansigtstræk vare komne i de sædvanlige Folder, sad han veltilmode for Kunstneren, hvis Hænder med stor Hurtighed manoevrerede med Leret og formede det, medens han, mild og velvillig som han var, talte med de Omstaaende, hvoriblandt var Biskoppens Datter Sine og hendes Mand K. Sidenius, og gav Evar og Forklaring paa Spørgsmaalene fra Høire og Venstre, uforstyrret øvende sin Kunst. —

Biskoppen tog saa bort efter Bestemmelsen, og Dagen efter mødte Kunstneren hos ham i Præstegaarden og fulgte videre med ham til næste Pastorat. Under Kjørseken maatte Bispen sidde og holde paa Busten, som stod paa et Bræt. Og saaledes kom han og forsigtig agende tilbage til Mariebo med sin Model, færdig til Afstøbning i Gips; men da han drog Tilhylningen bort, viste det sig, at Haaret var bragt i Uorden, Panden havde Buler og Næsen var falden af — en høist fortrædelig Omstændighed, hvorover den taalmodige Kunstner stod og sukede, traf paa Skuldrene og gav de halsbrækkende Beie Skylden, som hvert Dieblif truede med at kaste baade ham og hans Arbeide hovedkulds i Grøften. Det var jo tilfældigt et Held, at han selv var sluppen derfra med heel Pande og Næse. Og han tog nu ligestrax fat paa at udbedre Skaden og havde i sin Indbildningskraft Biskoppen for sig saaledes, at han undgik atter at opsøge ham.

Arbeidet blev som bekjendt herligt udført. *)

De flette Biveie, som dengang havde, beklagede Biskop Møller sig ogsaa over; han maatte af den Grund anskaffe sig et Par bedre Kjøreheste end de gamle, han havde med fra Kjøbeløv, og som ikke kunde trække den tunge Wiernervogn gennem Mudderet.

Herved erindres en lille Omstændighed: Biskoppen krumpede sig længe ved denne betydelige Udgift; men da det nu ikke mere kunde opsættes, og Kjøbet endelig var afsluttet, nikkede han trøstigt med Hovedet. „Der var Ebbe i Kassen, men han havde Lidt i Baghaand“, sagde han, og priste sin Forsigtighed, idet han havde gjemt en Hundreddalerseddle i flere Aar, for i paakommende Tilfælde at undgaae Forlegenhed, og den maatte nu springe. Det Dvrige blev optalt i Sølv. Han tog saa sin gode gamle Skat frem og lagde den til Summen. Hesteprangeren strøg Sølvet i Pungen: „Men — vær saa artig, Deres Høi-velærværdighed, denne hersens, den synes jeg inte om“, sagde han og pegede paa Sedlen. — „Hvad — hvad for Noget?“ — Nu kom Stiftsrevisor Hviid, og han saae strax, at Hundreddalersedlen var uden Værd, kasseret og afløst af nye for flere Aar siden. O, hvor Biskoppen vred og vaandede sig; men pludselig brast han i Latter over sin egen „Taabelighed“, som han kaldte det. — Ja, Jee kunde den gamle Mand, saa

*) Professorens Bispen omtalte senere disse Uheld med megen Munterhed og fandt denne sin Hollandereise i det Hele særdeles interessant.

det var en Lyst, naar det Komiske ved en Sag ret greb ham. Det Tragiske tabte derved i Betydning.

Han lagde vel senere jævnlig Lidt tilside for uforudsete Udgifter, men Pengene fik ei saa lang Hvile som Hundreddalersedlen.

Rasmus Møller forstod ikke at samle i Lade. Hans Sædemærk gav ingen Fylde der. Dog var hans Høst jo af den Natur, at den beredte ham en saa lykkelig og værdifuld Tilværelse som kun saa Mennesker opnaae i dette Liv. Han forstod at nytte Tiden paa sin Viis og at holde fast ved de gode Lærdomme, som Forældrene i hans tarvelige Hjem gave deres lille Rasmus i Arv og Gie. En frugtbar Arv til megen Belsignelse!

Det Regelmæssige i hans daglige Leveviis undergik ingen synderlig Forandring paa hans gamle Dage eller ved den høiere Stilling, han indtog.

Han var en Morgenmand fra Barn af og blev det Livet igjennem. Som Ddning, henved 80 Aar, mødte han paaflædt, lige indtil Støvlerne, hver Morgen ved Theebordet Kl. 6, ja, om Sommeren endnu før; Slobrok og Morgensko har han aldrig eiet eller baaret. Theemaskinen holdt han af at see paa Bordet i fuld Røg, dampende og syngende for ham, ellers vilde hans Morgendrif have tabt den bedste Deel af Nydelsen. Derefter gik han strax til Arbeide i Studerekamret med sin Pibe i Haanden indtil Kl. 9 $\frac{1}{2}$. Og disse rolige Morgentimer vare ham de fjærnefuldste af den hele Dags Udbytte. Hans Frokost var et Par Stykker Smørrebrød med Ost og en lille

Snaps. Kl. 1 spistes til Middag; baade Maden og Anretningen var i Landsbystil. Saaledes spiste man Grød af Fadet — ja, endog naar en enkelt fremmed Gæst sad med om Bordet, langedes til Fadet. Da smilte den gamle Mand, naar Steerne stødte sammen i Smørret midt i Grøden, og sagde paa sit Jydsk:

„Det er saa raart at mødes i æ Mall“ (Marven).

Kaffe nød han sparsomt, en ganske lille Kop efter Maaltidet, og stundom og om Formiddagen. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ havde han atter Fornøielsen af den buldrende Maskine paa Bordet til Thee. Derefter kom igjen et Par Arbejdstimer, som han satte Priis paa, og hvori han nødvendig vilde forstyrres. Kl. 7 $\frac{1}{2}$ kom han ned til Aftensbordet — friskt Brød, Smør og lidt kold Steg eller Ost var tilstrækkeligt for ham —, og derefter blev han i Stuen til Sengetid, lod sig forelæse Aviser og andre Ting af Interesse og underholdt sig med sin Forelæserinde om det Læste. Beständig rygende og med et Glas Rødvin for sig, hvortil han nippede den hele Aften, lyttede han og meget gjerne til, naar der var Lidt af Dagens Nyheder at meddele.

Saaledes hengik i megen Stilhed de fleste Vinteraftener. En rar Afvevling var det, naar hans Datter og Svigersøn, Knud Sidenius, kom at forslaae et Par Timer hos den kjære Fader. Det kunde da træffe, at Flere stødte til uden at være indbudne: saaledes den gamle Præst, Consistorialraad Boeck, og de theologiske Candidater, som efterhaanden afløste hinanden ved Privatfolen i Byen, ligesom og Stifts-

revisor Hviid og paa de sidste Aar Katechet Bergenhammer. Hans Broderkone, Justitsraadinde Møller, med Datter og den næstældste Søn, Penge Møller, Postmester i Byen, med Familie, vare jo og altid kjærkomne Gjæster og hørte til den nærmere Kreds. (Den Ældste af denne kjære Broders Sønner er den tidligere nævnte Dr. N. C. Møller i Naaklov.)

I saadanne smaa Aftencirkler forekom lærde Samtaler kun leilighedsviis. Man vidste, at Biskoppen i sine Hviletimer gjerne tog Deel med i almindelig Underholdning, kryddret med vittig Skjemt og Satire, som ofte fremkaldtes ved hans egne Hentydninger til en svunden Tids lyse Hoveder. Han kunde ret beleilig falde ind med Citater af Wessæl, af Betliß, P. A. Heiberg, ikke at tale om Holberg; dennes „Jeppe paa Bjerget“, „Niels Klims underjordiske Reise“ og meget Andet morede ham kosteligt, som han og kunde hufte mange af Rahbels Viser og komiske Indfald.

De Tilstedeværende gave jo deres Skjærv til en livlig Underholdning — „af en nyere Brygning“, som han sagde, naar de dengang gængse „Kjælder-mænd“ toges med og forsøgede Munterheden. Hvorvidt man til sine Tider turde drive Spøg med ham, gav en af hans Svigersønner, nemlig Præsten Isak Sidenius, et Beviis paa, idet han en Dag kom og præsenterede Biskoppen en lille, smuk Dattersøn, henvend 2 Aar gammel, som han havde instrueret. Med Barmet paa Armen siger han: „Hvad synes Du, Fader, om denne lille Fyr?“

Biskoppen, som ikke forstod sig paa at caresfere Børn, og i det Hele fandt, at man gjorde formeget Bæsen af saadanne smaa „Regler“, klappede den Lille paa Hovedet og sagde: „Ih, see god Dag, min Ven, vi sees nok nu for første Gang, vi To!“

„Bettefa'er er et Dødsheoved“, svarer den lille Skjelm uforsvøvet og skjulte sig ved Faderens Bryst.

Herved kom den gamle Mand i en saadan Latter, at han maatte lægge Piben, for med begge Hænder at holde for sit Ansigt, hvilket han altid gjorde, naar han lo stærkt, og Taarerne løb ham da ned ad Kinderne.

Ingen af Biskoppens egne Børn vilde brugt en flig Spas med ham, dertil var deres Urbødighed altfor dyb. Men denne Svigersøn havde sit eget frie Sprog, og det blev altid godt optaget.

De fleste Vinteraftener henrandt dog uden Besøgende. I Mørkningen tog Biskoppen sig Motion ved at gaae op og ned ad Gulvet i Stuen en Time eller mere. Af og til standsede han ved Vinduet og saae op, om Himlen lovede godt Veir den næste Dag, og stod ofte længe og betragtede Skyerne, naar de, endnu kantede med et gyldent Skjær efter Solnedgang, veglede Form og tabte den laante Glands i Flugten. Var Himlen klar og de rolige Stjerner lyste, gik han hvert Dieblif til Vinduet. Det var ham saa listligt et Skue.

En Aften, da Oldingen saaledes stod og saae op med et Udtryk af barnlig from Attraa, selv med et lysende Udtryk, sagde han: „Skulde man vel engang

komme disse funklende Kloder saa nær, at deres hemmelighedsfulde Bæsen aabenbarer sig? Ligesom jo mange andre Livets Gaader visseligen engang ville blive os løste. — — Man tør haabe det!" lagde han til og fortsatte igjen sin Vandring, nynnende en eller anden Psalmetone. Han holdt af, at man sang med og accompanerede paa Klaveret.

Undertiden ønskede han og at høre andre ældre Melodier. Den lille meget bestedne og bekjendte Bise:

„ Ved Bredden af en stridig Aa
En fattig Pige stod;
Af hendes milde Dine blaa
Randt mangan stridig Flod" 2c.

kunde han ikke blive kjed af. Han sang den selv og med en saadan Inderlighed, som knyttede sig hertil en eller anden sød og blid Ungdomserindring.

Efter en saadan smuk og opbyggelig Stund i Skumringen kunde ofte den lange Vinteraften faae et blidgjørende Anstrøg.

Mangen Helligaften tilbragtes saaledes, ene med den kjære Gamle i stille Hygge. Da blev en Prædiken læst, gjerne af Mynsters Aargang fra 1823, eller et Stykke af hans „Betragtninger“, og derefter flere Psalmer læste eller sungne, som det faldt sig.

Tjenestefolkenes Psalmejang kunde høres ude fra Borgestuen; det lød godt og opløstede Stemningen. Efter Nadveren Jule- og Nytaarsaften, ligejaa ved de andre Fester, kom Folkene ind i Dagligstuen, En efter En i Række, bød Haand til Biskoppen og hans Omværende, takkede og ønskede en glædelig Fest. Han

talte da nogle faa Ord til den lille Forsamling om Høitidens Betydning og gjengjeldte deres gode Ønske, hvorefter de neiende og bukkende gik ud igjen til deres Aftenforføielse, Tjeneren først, efter ham de store Piger (nemlig Stuepigen og Koffepigen og den i Byen gammel kjendte „Blinde Trine“ [Fattiglem]). En ung Knøs, som hjalp til i Stalden, og et Par Smaapiger af fattige Forældre, som stadig havde i Kost indtil Konfirmationen, sluttede Rækken. Den sidste Vinter, Biskoppen oplevede, da havde han som sagt sin Datter, Enken Fru P. Bredsdorff, med Børn hos sig. Da hun Juleaften var nærværende ved dette Optog, som kom hende uventet, blev hun meget bevæget ved, at denne fra hendes Barndoms- og Ungdomstid i Kjøbeløv Præstegaard velbekjendte Skif endnu stod ved Magt i Faderens Bispegaard, og hun havde sin Glæde deraf. Hendes deilige Stemme hjalp godt paa Psalmebogen den Vinter (det er jo oftere bemærket, at alle Biskoppens Børn vare i saa Henseende meget begavede). Ogsaa de Søgnedags Aftener kom Psalmebogen frem. Af P. Hjorts Samling fra 1840 valgte Biskoppen til sin Yndlingspsalme Boyes: „Bliv hos os Mester! Dagen helder“. Den blev læst eller sunget hver Aften i de sidste Par Aar. Og mod Slutningen af hans Livs Dage, da han jo vistnok havde Følelsen af en nærforestaaende Bortgang, da vilde han tillige høre Psalmer om Død og Evighed, som denne Samling har et Udvalg af, f. Ex. Edv. Storms: „Tak skee Dig, Gud, at

jeg kan tænke Foruden Skræk paa Død og Grav^e 2c., og Pastor Boyes (156, 1ste B.):

„Er Dagen kort og Jorden øde
 Og salmet Blomstens Farvestjær,
 Med dobbelt Glæde mit Blik imøde
 Rødblinker Nattens Stjernehær.
 I hver dens Straale gaaer der ud
 Et evigt Salighedens Bud!“

Biskoppen var en flittig Kirkegænger, og selv den gamle Præst i Mariebo hørte han ofte med Opbyggelse og kunde ikke finde sig i, at man var saa villig til at udhæve det Mangelfulde hos denne Mand og det Særegne i hans tilvante Udtryksmaade. „Det var dog Guds Ord, han lærte, og det af Hjertet; men naar Tilhørerne ei gif vel forberedte ind i Guds Huus, var enhver Prædiken dem uden Nytte.“

Naar han selv prædikede, da strømmede Folk til Kirke. Alle vare rørte og opbyggede ved at høre ham. Der kom ofte indstændige Bønner om at faae Afskrift af hans Prædikener. Tre af disse ere i Behold; men næppe vil vel Noget ved Læsningen af dem kunne modtage det dybe Indtryk, de efterlode paa Tilhørerne, som i hans Røst, uagtet den var mindre end smuk, fornem Overbæviisningens Kraft i de simple Ord. Ja, fri for al Bram, fast i Troen som Paulus, hvem han og satte øverst blandt Christi Apostle, udtalte han de hellige Sandheder, saaledes

at ingen Tvivl fik Rum — Ja og Amen til Alt, hvad han lærte.

Blandt de ædle Mænd, Biskop Møller stod og havde staaet i venstabeligt Forhold til, var Ingen ham mere dyrebar end Rector Olf Worm i Horsens. Med ham deelte han ubetinget Anskuelse om Menneskets høieste Anliggender. For Begge var og Paulus, som Christi tro Vidne, Idealet.

Disse To vare Ungdomsbekjendte fra Universitetet. Worm — adskillige Aar ældre — blev da allerede af de yngre Studerende og af Møller i Særdeleshed, „betragtet som et ualmindeligt Lys“. Han havde nogen Tid været Rector i Horsens, da Møller blev Sognepræst i Jellinge, og her i dette Naboskab knyttedes ved stadig og fortrolig Omgang deres inderlige Sjælevennskab. Da de senere bleve adskilte ved Møllers Forflyttelse til Kjøbeløv paa Lolland, skrev de flittigt til hinanden. Møllers Breve ere desværre gaaede tabte, som i det Hele Breve fra hans Haand ikke have været at opspørge. Derimod findes i „Theol. Bibliothek“ ved Prof. J. Møller en Deel af Worms Breve til R. Møller i Kjøbeløv, hvoraf her gives følgende Udtoget:

Aar 1805) „Elstelige Ven! — — Gid De vidste, hvor ofte jeg tænker paa Dem og taler om Dem med min eneste Fortrolige, min Kone. De kan næppe troe, hvor inderligt jeg savner Dem. — — Meget er, siden vi saae hverandre sidst, indløbet, som jeg havde ønsket at udøse i Deres Barm, saaledes som det laae i min. — — Den nye Skoleforbedring forsøgede mine

graa Haar i mit Hoved. — — Takket være Gud for den Portion af Jovialitet, han nedlagde hos mig, ellers havde jeg alt været caput.“ — — —

1813) „— — Jeg finder Deres Arbeide fortræffeligt — — jeg har paany beundret Ciceros Sapere et fari, og glæder mig over Deres Kundskab i hans veltalende Sprog og Held og Skjønsonhed i at lade ham tale med vor danske Tunge. De vil finde, at jeg med en putida diligentia har gennemlæst Deres Arbeide; men det skyldte jeg Deres Tillid og vort Vensteb.“ — — —

1814) Worm var dybt bedrøvet over Danmarks Forkuelse og dyrefjæbte Fred ved Afstaaelsen af Norge og slutter: „Mit Hjerte har været saa fuldt af Følelser — — det syntes mig umuligt at indflette dem i et Brev. — — Af to dybe Saar — Sædernes Fordærvelse og Finantsernes Forvirring — vil Danmark længe bløde. — — At Mængdens Tro paa Gud og Forsynet vældigen rystes i saadanne Tider, er begribe- ligt efter de almindelige Forestillinger om denne Sag, som gjøre sandseligt Velbefindende til Menneskets finis honorum, og tillægger vort Jordlevnet en meget overdrevet Vigtighed.“ — — —

1816) „Gulde Ven! — — Det var ilde, om vi ikke fra Deres Haand skulde faae en Udgate af hele Livius, ligesom vi dog vel engang faae en heel Over- sættelse. Paa saadanne Arbeider maa Krandsen ikke savnes, de ere Monumenter ære perenniora i et Lands Litteratur. At De puster lidt og tager imidlertid fat paa et andet mere kaldsmæssigt Arbeid, kan jeg ikke

have Noget imod. Forsvaret for Pauli Breve til Timotheus vil blive liig mit for Ciceros Oratio pro Marcello. Denne høiere Critik er et underligt snu-
fende og mistænkeligt Væsen, og den anretter megen
Skade — —.“ Worms Helbred var allerede da ned-
brudt. „Jeg har ønsket“, siger han, „om det var
Guds Villie, i nogen kort Tid, efter nedlagt Skole-
scepter, at nyde et umisundt otium cum dignitate,
som en senex depontanus, men det lader til, at jeg
ikke skal nyde Hvile sørend i Graven. Sandt at sige
veed jeg ikke, hvor jeg vilde eller kunde bygge og bo,
om jeg levede den Dag. — Jeg har kun een Ven,
hos hvem eller i hvis Nabolag jeg ønskede at leve
mine sidste Dage. De gætter let, hvo Bennen er?
Uden videnskabelig Dmgang vita mihi non est vi-
talis.“ — — —

1818) „Hulde Ven! Jeg skyldte Dem Brev, og
De ikke alene sender mig nok eet, men tillige en saare
kjer Gave i de to sidste Pentader af deres Livius.
Kunde jeg misunde Dem Noget, var det Vren eller
rettere Bevidstheden af dette fuldførte Værk. — —
En Mand skal være reist fra det yderste Spanien til
Rom alene for at see Livius, jeg kunde reist med;
og denne Skribent har De skaffet Deres danske Lands-
mænd at nyde i en fortræffelig Oversættelse. — —
At man ved Ribe Bispestols Besættelse tænker paa
Dem, er meget naturligt. — — Faaer De Embedet,
seer jeg i Dem en Overhørde ad Pauli formulam, og
til Saadanne trænger Christi Menighed høiligen.“

I et Brev (1820) hedder det: „— — Kjæreste

Møller! De er ei alene min bedste Ven, men i Grunden min eneste Ven. Vulgare nomen amici, sed rara virtus, og det er ikke sært; hvor saare, saare Meget hører der ikke til at stifte og vedligeholde et sandt Venskab! Denne Consensus animorum, voluntatum, studiorum, morum &c. &c. — hvor sjælden er den! Og Forsynet vilde, at vi skulle leve saa langt fra hinanden! Jeg, i min glædeløse Alderdom, føler dybt dette Savn."

Saa megen Priis som Worm satte paa N. Møllers Oversættelse af Livius, siger han dog efter at at have gennemlæst det hele Værk: „Sørgelig er mig altid den Sag, naar jeg læser Historien, at den indeholder næsten intet Andet end Fortællinger om Tve- dragt og Krige og Menneffeslagteri. Tag bort af Livius hans herlige Taler, som han lægger sine Hærførere og Statsmænd i Munden, der bliver kun Lidet tilbage, som kan interessere enten Dem eller mig."

1821) „Hulde Ven! — — Takket være De for Deres sidste Brev og den mig tilsendte Bog (Beile- dning til en andægtig og forstandig Læsning af det Nye Testamente). Med den sandeste Glæde har jeg læst den. Der er ingen Tvivl paa, at Deres Bog jo vil have velsignede Virkninger. — — Men her kommer det Spørgsmaal: Hvorledes faaer man vor Tids uchristelige Christne til at kjøbe den, til at bruge den? — — Og hvorledes bringer man i vore Dage de utallige Daarer og Sandfælsighedsflaver derhen? Vel den af Deres Medbrødre, der, som De, kan sige: dixi et liberavi animam. — — At tvivle enten paa

Christi guddommelige Sendelse eller ansee ham for en Sværmer har aldrig været mig muligt. Mit Hjertes Overbeviisning i denne Sag har jeg udtalt i min Reformationstale, hvis Hovedidee jo ganske stemmer overeens med min Vens. — — Jeg har ikke et Menneske, med hvem jeg om saadanne Ting kan veyle Tanker; engang havde jeg dog Dem og Guldberg og Janson.“ — — —

1822) „— — Jeg kan snart sige: Vixi, et, quem dederat cursum fortuna (Deus) peregi. I denne Tro anvender jeg den Tid, mit Embed levner mig, til at befæste mig i min Tro paa Christus og hans Ord. Jo mere jeg nærmer mig det sidste alvorlige Skridt, jo mere føler jeg, at Troen er en kostelig Ting og en sand Rødtørst for min Forstand og mit Hjerte.“ — — —

1823) „— — De, min dyrebare Ven, er en af de Faa, som med Nidkærhed og Indsigt arbejder i Christi Navn og i hans Sag. — — Det fører upaatvivelig til Sindsro og gjør vort sidste Suk let. — — Med Glæde, dog ikke ublandet med Bemod, tænker jeg mig det Forhold, hvori De nu er kommet med Deres yngre Søn (Mag. H. U. Møller, Capellan ved samme Menighed, hvor Faderen var Sognepræst). En gammel hæderlig Fader og en ædel baade paa Legeme og Sjæl sund Søn staae hinanden ved Siden, begge i Herrens Tjeneste*).“ — — —

1824—25) „Hulde Ven! Jeg har seet, at Deres

*) Worm havde kun eet Barn, en Søn, som blev Landmand.

ældste Søn, Adjunct ved Metropolitanstolen, har en hegametrisk Oversættelse af Odysseens færdis. Euge! hvilken Faderglæde for Dem! Jeg seer, at De har fuldendet Deres Arbeid over det Gl. Testament. Dette, tilligemed det Nye Testament, er et Værk, hvorfor Mange ville takke Dem, naar De ikke er mere. — — Jeg ønsker Dem af mit Hjerte til Lykke med Deres brave Søners literariske Hæder. Den Yngres Disputats læste jeg først i Efteraaret og fandt den langt bedre end mangen Disputatio pro summis in Theologia honoribus. Deres ældre Søns Oversættelse af Odysseens Sange fandt saa anprisende en Bedømmelse i Literatur-Tidenden, at det maatte opmuntre ham til Arbeidets Fortsættelse og glæde alle hans Benner. — — Der snakkedes om et Jubilæum, som skal feires 1826 for Christendommens Indførelse i Norden ved Ansgarius. Der var dog Maade med den Christendom, han flyede os; jeg har ikke store Tanker om alle saadanne Høitideligheders Virkning paa Tænkemaaden og Sæderne. De sætte Sandserne og Phantastien i Bevægelse for en kort Tid, og dermed er det forbi.“ — —

Worms Legemsvagheder tiltog — han var i høi Grad lidende —, og han siger: „Jeg bruger intet andet Middel end den gode, men bittere Urt: Taalmodighed, hvis ægte Moder er christelig Tro.“

1829) „Hulde Ven! Jeg modtog nyligen en Hilsen og Efterspørgsel om mit Befindende fra Dem; desværre kan jeg ikke give det Svar, som jeg veed De ønsker — — kan næppe gaae to Gange over

Gulvet uden at tabe Beiret; kan ikke sove; — — det behager Gud at prøve mig strængeligen i mit Livs Aften. Havde jeg ikke Christus, maatte jeg fortvivle. — — Vare jeg maatte faae saa mange Kræfter, at jeg kunde oplede og indpafte en heel Hob haandskrevne Sager, som jeg ikke vilde skulde komme i Andres Hænder end Deres efter min Død. — — O! at vi dog maatte gjenkjende og gjenfinde hinanden i et bedre Liv!!!“ —

Endnu før hans Død i Foraaret 1830 indløb et Brev (1ste Marts 1830). Heri skriver han bl. A.: „De undskylder saa vennehuldt, at jeg i saa lang Tid ei har ladet Dem høre fra mig, men jeg har desto oftere tænkt paa Dem, ja i Aanden talt med Dem i de lange søvnløse Nætter. Livet hænger endnu i mig, og at døe jo før jo heller var mig en Baade; men jeg underkaster mig Guds Villie og takker for hvert Dieblif, som gif under Sorg og Smerte. — — Gud velsigne Dem, min Alter ego!“ — — —

Worms Valgsprog:

„Intet til Pral, Alt efter Samvittigheden“, var som taget ud af N. Møllers Hjerte og høist betegnende for dem Begge. —

Efter Afholdelsen af den smukke Fest ved hans Embedsjubilæum den 20de April 1841, med al dens hæderfulde Glands, følte Biskoppen sig meget træt og overanstrengt. Han havde og to svære Dage. Den første Dag Prædiken i Kirken, derefter sammen med Stiftets Geistlighed og Lærere til et af disse foranstaltet Festmaaltid. Anden Dagen vare Byens Folt

indbudne til Aften hos ham sammen med hans Børn og Svigerbørn — en meget stor Forsamling.

Hans Buste af Marmor blev givet til Mariebo Kirke, og enhver af de Kirker, hvor han havde været Præst, fik hans Buste i Gids. Et Legat oprettedes til Fordeel for trængende Studenter af Stiftets Børn til Grindring om ham.

Dette var ham nu særdeles kjært. At han ved jamme Veilighed tildeestes Rang med Sjællands Biskopper — hvilken Tidende den daværende Stiftamtmand meget ziirlig og med udsøgt Beltalenhed bragte Omdingen i Kredsen af en stor Mængde Mennesker — var ham en saare ligegyldig Sag; det trættede ham, saa han skar Ansigt ved det, at høre fremhævet med Bægt, hvad der for ham næppe var et Smil værd. I hans Alder, som han sagde, havde den Slags Ophøielse tabt al Tillokkelse. At skulle takke derfor faa dt ham svært.

En Maanedstid herefter tog han saa vel og godt tilpas som nogenfinde ud paa Embedsreise.

Endnu den paafølgende Sommer — den sidste, han oplevede — visiterede han i flere Pastorater, navnlig Holeby, Fuglse og flere. Men da han kom hjem derfra, var han træt, og Kræfterne tog nu stærkt af. Den øvrige Deel af Sommeren hengled stille, men meget rart for ham i Hjemmet, hvor han blandt flere af sine Kjære havde sin tredie Søn, Professor G. Winther, hos sig en Tidlang. Han elskede sin Hannes Søn som sin egen og var altid hjertelig fornøiet ved hans Besøg.

Den 29de September 1842, da Biskoppen indtraadte i sit 80de Aar, havde han for sidste Gang sine Omgangsvener samlede hos sig. *

Efter den Tid levede han i stille Afsondring, men uagtet sin Svækkelse ikke forhindret i at arbejde, som han pleiede, sin bestemte Tid af Dagen.

Efteraaret indfandt sig. Der var dog endnu iblandt en Solskinsdag, hvor han kunde tage sig Motion i sin Have, og en duftende Blomst fandtes og endnu, men ingen Roser flere. Han holdt meget af en „Snuserose“, og fra den første, som aabnede sine Blade og sin Bellugt, indtil den sidste plukkedes, fandt han sin Snuserose liggende paa Bordet ved Siden af sin Frokost. Nu gik han langsomt og spredte Løvet for sin Fod med Stokken, stod af og til stille og saae hen over Haven, hvor de gulnede Blade paa Træerne glimrede smukt i Solen; da blev der hentydet til Dehlenschlägers smukke Digt:

„Var mig, o Skov, at visne glad,
Som scent i Høst dit gule Blad“ &c. .

Men han saae og talte og om timelige Ting. Saaledes gjorde han en Dag den Bemærkning, at Blomsterbedene indtog den største Part af Haven, og lagde til: „Blomster skal og have Plads, men „først det Nødvendige og saa det Fornøielige“. Det er en Regel, man nuomstunder vender op og ned paa. De Unge ændse fornemmelig kun Nydelse og løbe Storm efter Morflab.“ —

„Var det anderledes i Biskoppens unge Dage?“ spurgte den, der ledsagede ham, nemlig ***.

„Det skulde jeg mene“, svarede han og løftede Hovedet heelt freidig.

„Ja, for i Oldtiden — — —“

„Oldtiden. hvad da?“

„Plinius beklagede saa bitterlig sin Tids Letsinighed og at det unge, herlige Menneſte, han havde opdraget og elskede ſom en Søn, tog Deel med i Ungdommens Galſkaber.“

„See, ſee! Hvad veed De af Plinius at ſige?“

„Jo, naar jeg ſtøver af, ſaa titter jeg i Bøgerne.“

Heraf lo han ſaa mildt og ſagde: „Jeg tænkte ikke paa Oldtiden, der og havde ſin Omſtiftelighed, men paa hvad jeg ſelv har oplevet.“ Og ſaa talte han om den nærværende Tid med dens lovpriſte høiere Dannelſe, ſaaledes ſom den i Almindelighed indvandedes, at den i det Vigtigſte ſtod langt tilbage for en tidligere, mere ukunſtlet Tid, hvor Gudsſrygt og Forſtandighed havde Fortrinet i det Hjem, hvorfra Ungdommen udgik. Kun hvor den rette Dplyſning var trængt igjennem, den Dplyſning nemlig, ſom ikke opblæjer, men fører til Gud, der vilde man vel endnu kunne ſpore det patriarchalſke Liv fra gamle Dage, ſtyrket i Kundſkab.

Allt medens han gik og talte, ſnufede han til den lille Bouquet, han havde i Haanden, og tog den med ind i ſin lune Stue. Eſteraarſkulden knugede Legemet nu mere end nogenſinde. Men naar han eſter en ſaadan lille Udflugt var kommet ret til Sæde, da ſkuddrede han af Velbehag, idet han dyppede Pennen,

og strag fordybet i sit Arbeide var nu Baar og Efteraar — Roser og Lovfald, alle timelige Omkiftelser — ham uvedkommende.

Hans sidste Værk var en Commentar over Apostelen Pauli Pastoralbreve, hvormed han omtrent blev færdig før sin Død. Han arbeidede og derpaa med en saa vedholdende Flid, som frygtede han for at blive standset uden at have naaet Slutningen, og tog Søndagen med, naar ingen Fremmede kom. Men Kirken forsjemte han dog ikke gjerne.

Det var især i disse hans sidste Levedage et rørende Syn at see den alderstegne vise Gubbe, høiet og ivag som han var, trolig søgende Guds Huus. Lige i den sidste Uge, han levede, gif han, sammen med sine Huusfæller, til Herrens Bord i Mariebo Kirke. Det hændte sig ved den Veilighed, at en ung Geistlig kom til at forestaae Tjenesten, hvilket lod til at være Biskoppen kjær. Han holdt af at høre samme unge Mand prædike. Denne følte en ubegrændset Høiagtelse og Ærbødighed for sin høie Foresatte, og ved at see den gamle Biskop knælende i Skriftestolen med Hovedet høiet over de foldede Hænder blev han saa rørt og saa stærkt bevæget, at han lod Hjertet tale, lod Ære og Berømmelse strømme ned over den i stille Andagt hensjunkne Herrens Gæst, hvorimod de andre Deeltagere fik en syndig Skriftetale. Biskoppen gav sig ei tilfreds, førend han lidt eftertrykkelig fik sagt den unge Mand sin Mening, uagtet han dog nok forstod og undskyldte, at denne havde ladet sig overraske af Diebliffets Indtryk.

Søndagen herefter, den 5te November, var det meget koldt. Biskoppen blev da hjemme fra Kirken og lod sig forelæse den til Dagen hørende Prædiken af Mynsters Aargang, Side 426, om: „Hvorledes vi skulle arbejde paa Kirkens Forbedring“. Han fulgte Dplæsningen med synlig Opmærksomhed. Det lod til, at Udviklingen af det Opgivne ret var efter hans Sind fyldestgjørende.

Denne Prædiken var den sidste, han hørte i sit Liv.

Den Dag ligesaa veltilpås som sædvanlig talte han længe med sin Amanuensis, Stiftsrevisor Hviid, gennemsaae og underskrev flere Embedsbreve og var ret i godt Humeur. Ved Theebordet underholdt han sig meget livlig med nogle Besøgende fra Byen, navnlig Stiftsrevisorens Svigermoder, Justitsraadinde Dons med Døtre, og gif, da disse havde taget Afsted, som sædvanlig efter Theen op i Studerekammeret. Kloffen var da lidt over 6. Med Lampen tændt og Biben i Munden tog han frist fat paa sit Arbeide og nikkede mildt til den, der, efterat have puttet mere Brænde i Ovnen, hilsende og stille gif ud af Døren. Han var vel fornøiet.

En halv Timestid efter kommer han sagte gaaende gennem Salen ned i Dagligstuen, holdende Haanden knuget mod det venstre Bryst, hvor han følte en hæftig Smerte, der gjorde ham Mandedraget besværligt. Hænder og Fødder vare iiskolde. I Seng vilde han dog ikke, men lod sig villig indhulle i varme Tæpper og nød lidt Havresuppe. Da hans kjære Læge, Dr. Wilhjelm, som paa den senere Tid flittig havde

seet til ham, nu fik Bud og kom, var det allerede bedre. Lægen foreskrev nogle Draaber og gav godt Haab. Morgenen derpaa var Biskoppen efter flere Timers Søvn saa vel, at han stod op, men sad dog Dagen over i Dagligstuen vel indpakket. Biben brød han sig ikke ret om; Hosten var næsten ganske ophørt og efterlod Trykken for Brystet. Han tog mod flere Venner, som kom for at see til ham, saaledes Justitsraad Eller med Kone og Søstre; disse hørte til Husets kjæreste Omgang. Hans Datter og Svigersøn i Byen sadde af og til hos ham. Næste Dag, Tirsdagen den 7de November, kom efter Børsel hans Søn med Kone fra Radsted.

„Hvad! er Du der, Hans!“ udbrød den gamle Fader glad og løftede det hængende Hoved saa høit, han kunde. Han sad paaklædt med Fodderne i en Fodpose og Hænderne i en Muffe. Synet af Faderens indfaldne Ansigt, der havde Dødens Farve, havde nær bragt den rolige Hans Ulrif ud af Fatning. Men Biskoppen, oplivet ved uventet at see sin Søn, talte meget og ved fuld Mandskraft med ham, især om det nævnte Bærk, hvilket Sønnen som sædvanlig skulde gennemsee. Dette optog dem Begge til sidste Dieblif. Der var endnu Noget at bemærke; „men“, sagde Biskoppen, „jeg venter Dig ligesuldt paa Torsdag, Hans, uagtet Du kom idag!“

„Ja, Fader! jeg kommer igjen paa Torsdag.“

„Ja, da kunne vi aftale det Øvrige, om Gud vil! jeg er nu og noget træt for idag. — — Farvel, Hans og Louise! Farvel, kjære Venner!“ Han kysjede

sin Søn og Svigerdatteren saa ømt og inderligt; ligesaa sin Datter Sine, som nu mod Aften skulde hjem til sine Smaa. Hun vilde komme igjen næste Morgen: „Farvel, lille, søde Fader, gid Du maa sove godt i Nat!“ sagde hun med Taarer.

Og han fik en god og velsignet Søvn.

Henimod Midnat, da han endnu var lysvaagen og ved fuld Bevidsthed, talte han saa smaat med de Tilstedeværende om den henrundne Tid, hvor han havde haft dem hos sig, og fremhævede en og anden lille Omstændighed med rørende Erkjendelse. En ubeskrivelig barnlig Sjælero hvilede over ham — han aandede svagt, men uden at lide, og uanfægtet.

Da *** gjentagende søgte at bringe det bestandig forover hængende Hoved i en mere hvilende Stilling, sagde han saa mildt og hengivent: „Hovedet vil i Jorden.“ Da det blev understøttet af Puder, fandt han bedre Hvile og tilkjendegav det ved en svag Bevægelse og et kjærligt „Godnat!“ — Da lagde Søvnens Fred sig over det milde Aasyn, Dienlaagene sænkede sig langsomt over det herlige Blik. En halv Time efter var det udsuft.

Paa Mariebo Kirkegaard — ved Kirkens østlige Hjørne — fik Biskop R. Møller sin Grav ved Siden af sine to forudgaaede Brødre og eneste Søster.*

Hans Død efterlod et dybt og smerteligt Savn hos de efterlevende Børn. Ingen af dem sølte dog Tabet i høiere Grad end hans Søn, Stiftsprovst *)

*) Udnævnt til Stiftsprovst efter Steenstrup.

H. U. Møller. „Hvorledes jeg vil kunne leve og undvære Fader, kan jeg endnu slet ikke begribe“, sagde han, da han den følgende Torsdag med fast i hinanden knyttede Hænder havde staaet ved Faderens Ligfeng. Men Herren trøstede den gode Søn i det Hjem, der var ham givet, hvor Hustru og Børn tilsammen sluttede sig om ham i et sandt Kjærlighedens Liv.

Det var en høitidsfuld Dag den 16de November 1842, da Biskop R. Møller blev baaren til Graven, fulgt af Stiftets Geistlighed og Lærere. Saamange som det var muligt at komme af alle Stænder vare tilstede. Flere Taler bleve holdte i Kirken. Byens gamle Præst, Consistorialraad Boeck, den Eneste, der fra Studenterdagene af havde kjendt, æret og elsket den Afdøde, var saa rørt, at han næppe kunde tale, og havde dog saa Meget paa Hjerter. Han bad Forsamlingen undskylde, at han som en svag Olding traadte frem, men ved R. Møllers Kiste maatte det tillades ham at udtale sin Taknemmelighed og Erkjendtlighed for hvad han hele sit Liv igjennem ved lærerig Omgang skyldte den ædle Forevigeede o. s. v.

Provst Trojel, som blev Møllers Eftermand i det han saa kjære Kjøbelov, var og meget bevæget og talte blandt Andet om Virkningen af denne elstelige Afdødes Bestræbelser for den Menighed, hvor han som Præst i saa mange Aar havde ovet sin Guds Gjerning, og hvoraf viste sig de skjønneste Spor. —

Efter Trojel talte Provst R. og d. Ancher, Sogne-

præst i Østøfte, smukt og med Barme om den almindelige Sorg ved Møllers Død, om Sorgen i en stor og agtværdig Familie, i Stiftet, i Byen og i Armodens Boliger; fornemmelig om Sorgen i den danske Kirke, som i N. Møller havde tabt en af sine allerstjønneeste Prydelser. Der maatte dog i denne fælles Sorg kun grædes sagtelig; thi en alderstegen Olding var her gaaet til Hvile fra et daadfuldt Liv. Utrættelig som han var i Videnskabens Tjeneste, vilde i det Aandens Tempel, som var reist af danske Videnskabsmænd i Aandens Rige, Rasmus Møllers Navn staae tegnet med lysende Træk gjennem kommende Slægter. — —

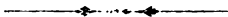
Nu fremstod Dr. theol. E. N. Boisen fra Vesterborg. Han begyndte med Davids Ord: „Frelse Herre! en From er borte, de Trofaste ere blevne faa iblandt Menneskenes Børn!“ I den Aand skildrede han den Afsæde med sand Beundring og Følelse, talte om hans flippefaste Tro, som havde staaet sin Prøve, da ogsaa han maatte styre gjennem Tidens oprørte Hav, men i Farens Stund havde han holdt sig nær til Herren, holdt sig ydmyg og tillidsfuld til hans Ord, hvorfor han ei heller led Skibbrud, men bevarede Troen i en af Guds Naade god Samvittighed. Og han sluttede med at bede Herren være sin Menighed naadig nu, da det gjaldt om at bestikke en Hyrde i den Hensfarnes Sted; at han vilde skjænke dem igjen en af de Fromme, en af de Trofaste, en af de Faa, som Rasmus Møller var. Amen!

Nedenstaaende blev affunget i Kirken:

„Held Den, der fro og rolig
Som Du, naar Timen slaaer, ●
Fra Jorden, Støvet's Bolig,
Til Herrens Himmel gaaer!

Dit Lys, din Ledestjerne
Var jo vor Frelser's Ord;
Det fulgte Du saa gjerne,
Og vandred' i Hans Spor.

Held Den, der gif saaledes
Som Du mod Maalet frem —
Naar Gravens Seng ham rebes,
Han gaaer til Fredens Hjem!”

De første Skrifter, N. Møller udgav, vare nogle latinske Disputatser, hvilke efter Datidens Skik Alumnerne paa Borchs Collegium maatte skrive.

Hans Magisterdisputats handlede om Forstjellen imellem Brevstilen hos Cicero og den yngre Plinius (De eo, quod interest inter stilum epistolarem Ciceronis et Plinii junioris). Kbh. 1790.

Af theologiske Skrifter

har han udgivet:

a) hørende til Bibel og Bibelforklaring:

Forsøg til en Oversættelse af Pauli Brev til Romerne. Kbh. 1793.

Veiledning til en andægtig og forstandig Læsning af det Ny Test.

især for ulærde Læsere. Kbh. 1820, anden Udg. 1824.

Kort Anviisning til en frugtbar Bibellæsning. Kbh. 1820.

Veiledning til en andægtig og forstandig Læsning af det Gl.

Test. især for ulærde Læsere. I—II. Kbh. 1826.

Det Gamle Testaments poetiske og prophetiske Skrifter, efter Grundtexten paany oversatte og med Indholdsfortegnelse samt Anmærkninger forsynede, af J. Møller og N. Møller. Kbh. 1828—1830. 2 Dele. (Propheten Esaias oversat 1822 i Nyt theol. Bibl. 2)

* Samtlige Apostlers Breve, oversatte og forsynede med de nødvendige Anmærkninger. Kbh. 1831.

* betegner hans Arbejder som Biskop.

- * Forklaring over Matthæi og Johannes Evangelier, og, fra Christi Lidelsehistorie af, over samtlige Evangelier, nærmest til Brug for Skolelærere. Kbh. 1835.
- * Forklaring over de hellige Apostlers Gjerninger, nærmest til Brug for Skolelærere. Kbh. 1837.
- * Forklaring over Pauli første Brev til de Corinthier, nærmest for yngre Præster, som Prøve paa et apostolisk Brevs kristelige Anvendelse ved Forberedelsen til Confirmation. Kbh. 1839.
- * Commentar over Pauli andet Brev til de Corinthier. Kbh. 1840. (Allerede oversat i N. theol. Bibl. XVII. 1836.)
- * Commentar over Pauli Brev til de Galater. Kbh. 1841.
- * Commentar over Pauli Pastoralbreve. Kbh. 1842.

Herunder kan henføres:

Grunde for de Paulinske Pastoralbrevs Ægthed af indvortes Kjendemerker i J. Møllers theol. Bibl. XIII.

Maa ikke enhver Christen ønske den danske Kirke en forbedret Oversættelse ogsaa af det G. L.? i Nyt theol. Bibl. IX.

Kan Bibelens Indhold bedst oplyses for den U lærde ved en forklarende Omskrivning eller ved en tydelig, med de fornødne Anmærkninger forsynet Oversættelse? i Tidsskrift for Kirke og Theologi III.

- * Bemærkninger ved Parabeln om den utro Forvalter Luc. 1—16 i Scharling og Engelstofts theol. Tidsskrift, 21. 1838.

b) Andre theologiske Afhandlinger:

Hans theologiske Doctordisputats handler om: Gjøre de Ret, som ville have de eiendommelige kristelige Læresætninger udelukkede fra Folkeunderviisningen? (*Pauca quædam ad questionem hodie agitatam: bene an male rei christianæ consulere videantur, qui dogmata religioni christianæ propria e populari adeo religionis institutione excludenda censeant.*) Kbh. 1815.

Rationalismen i dens Forhold til Bibelen og Protestantismen fra et populært Standpunkt betragtet, i Nyt theol. Bibl. IX. X. XI.

Er Apostlene i Fremstillingen af Jesu Døds Hensigt afvegne fra Jesu egen Lære? i Nyt theol. Bibl. XIX, fortsat i Tidsskrift for Kirke og Theologi I.

Er der virkelig Strid imellem Apostlene Jacobus og Paulus i Læren om Næsfærdiggjørelsen? i Tidsskr. f Kirke og Theol. III.

* Fortale til C. C. Boisen, Om Kirken og Præstens Forhold til samme. Kbh. 1834 (hvilken fremkaldte en lang Forhandling af Mag. Lindberg i Nordist Kirketidende 1834).

Hvorfor og hvorledes bør Præsten stræbe at holde Bibelen i Være? i Videnskabelige Forhandlinger ved Lolland-Falsters Stifts Landemøde 1818.

Desuden adskillige Prædikener ved forskjellige Leiligheder.

Af philologiske Skrifter:

Forsøg til en Oversættelse af Tit. Livius's romerske Historie, med de allernødvendigste Anmærkninger, for Ustuderede (1—7 Pentæde). Kbh. 1800—1818.

Sallusts catilinariske Krig oversat. Kbh. 1811.

— jugurthiniske Krig oversat. Kbh. 1812.

Fem af Ciceros Taler. Oversatte og forsynede med historiske Indledninger og oplysende Anmærkninger. Kbh. 1814.

Ciceros fire Taler mod Catilina. Oversatte og forsynede med historiske Indledninger og oplysende Anmærkninger. Kbh. 1817.

Titi Livii Patavini Historiarum libri I—X'i to Bind. Hafn. 1818—1819. Anden Udgave er besørget af C. F. Ingerslev 1831.

Nogle af Plinius den Yngres Breve, oversatte i Skandinavisk Literatur-Selskabs Skrifter XXII.

* Desuden deeltog R. Møller med Prof. R. B. Dorph i Udgivelsen af Oluf Worms samlede Skrifter I—II, Kbh. 1834—35, og af Udvalgte Satirer af Juvenalis, Taciti Agricola, Persius, oversatte og forklarede af Oluf Worm. Kbh. 1838—40; endvidere har han skrevet forskjellige Recensioner i Dansk Literaturtidende samt adskillige Retkloger.

Kilderne til N. Møllers Skrifter ere, foruden N. Nyrup's og Kraft's samt Erølevs Literaturlexicon, J. Møllers theologiske og N. theol. Bibl., hans Selvbiographi i Programmet i Anledning af hans Bispeindvielse 1831 (udgivet af P. E. Müller), de Literaturblade og Tidsskrifter, hvilke i sin Tid udkom: Kritik og Antikritik. 1791. Badens Universitets Journal I og VII. Kbhvn.s lærde Efterretninger, Literaturtidende, Athenæ III. Maanedsskrift for Literatur, samt Worms Breve i J. Møllers N. theol. Bibl. XIX.

En Deel af de Prædikener, som Biskop R. Møller Tid efter anden holdt i Mariebo Kirke, lod han, paa Anmodning derom, affkrive til Udlaan. Af disse høves endnu nogle i Forvaring (saaledes den af 13de Søndag efter Trin. 1838, Talen paa Sørgefesten ved Frederik den Sjettes Død den 16de Januar 1840 og den paa hans egen Embedsjubelfest 20de April 1841).

Dersom det viser sig, at nærværende Livsskildring af den forevigeede Religionslærer vinder Læsere og gjenopliver Interessesen for Ordet, saaledes som han forkyndte det, kunne disse Taler følge efter i Trykken. Herved vilde der og mulig kunne opnaaes et yderligere Bidrag til Fordeel for Mariebo Apsl. Det var især i hans sidste Levedage blevet et inderligt og ivrigt Ønske hos ham at virke for den fattige Klases ofte ulykkelig fødte Børn, for disses Oplysning og bedre Opdragelse; han var rørt og sjæleglad over Dronning Caroline Amalies Foranstaltninger i den Retning og kalder det „skjønne Frugter af Gudsfrøgt og et Beviiis paa, at denne er ægte“ (i et Brev til *** under en Fraværelse).

Selv gjorde han Forsøg paa, i Forening med de bedre stilledede Familier, at udrette Noget til Gavn for disse Smaa; men dengang fandtes endnu ikke i mindre Byer synderlig Interesse for denne vigtige Sag, og dens Talsmand afgik kort efter ved Døden.